
Што трымае

пташку

ў паветры?

Вядома, вера.

Што трымае

рыбу ў вадзе?

Вядома, пяшчота.

Сяргій Жадан

Вершы

n

паэты планеты

Сяргій Жадан

Вершы

*Пераклад з украінскай
Андрэя Хадановіча*

Мінск
Выдавец Зміцер Колас
2018

УДК 821.161.2-1
ББК 84(4Укр)-5
Ж15

Серыя заснаваная ў 2016 годзе.

Рэдкалегія серыі:

Л. Баршчэўскі, Зм. Колас, В. Сёмуха,
А. Хадановіч, Г. Янкута

Пераклад зроблены паводле выданняў:

Сергій Жадан. *Прощання слов'янки*. Харків, Фоліо, 2011;

Сергій Жадан. *Вогнепальні й ножові*. Харків,

Клуб сямейнага дозвілля, 2012;

Сергій Жадан. *Життя Марії*. Чернівці, Meridian Czernowitz, 2015;

Сергій Жадан. *Тамплієри*. Чернівці, Meridian Czernowitz, 2016,

а таксама паводле рукапісу новай кнігі «*Антэна*»,

ласкава прадастаўленай аўтарам свайму перакладчыку.

На вокладцы:

Юлія Вэбэр,

Фотартрэт Сяргія Жадана, 2017.

ISBN 978-985-7164-87-5

©Жадан С. В., 2018.

©Хадановіч А. В., пераклад на
беларускую мову, 2018.

©Дызайн серыі. Русецкі М. І., 2016.

©Афармленне. Выдавец Зміцер
Колас, 2018.

**3 КНИГІ «БАЛАДЫ ПРА ВАЙНУ І АДБУДОВУ»
(2001)**

імігрант зонг

(імігрант зонг)

нішто не было трывалейшым за гэтыя рэчы
нішто не было раднейшым за гэтыя мукі
на выезде з гораду снег кладзецца на плечы
крануўшыся яго твару нібы жаночыя рукі

на захад паўзе цягнік дарогаю гоманам горам
з губным гармонікам варам запалкамі

плачам вантробным
няхай паваеннай еўропе будуць жывым дакорам
бітма набітыя бары з маркотным

людям вандроўным

бо ён сюды больш не вернецца нават калі захоча
бо воды ўсіх акіянаў яму вымываюць вочы
бо ён не прыйдзе назад ніколі ды што можна ўзяць з іх
сыноў шчаслівае памяці чырвоных пяцідзясятых

апроч гатычных абрысаў вывучаных альфабэтаў
апроч гранатаў улётак птушак таблетаў газетаў
памяць яго пільнуе памяць лічыць і сочыць
у тую самую рэчку снарад не трапляе двойчы

сціхае вуліца пальцы трымцяць не трымаюць асадак
пакорнасць як рана целу лязо нетрывалым нетрам
калі надыходзіць смерць калі застаецца асадак
калі апошняе ймя выдыхаеш разам з паветрам

бо смерць нібы белы цукар аблепіць дзясны і зубы
і поўная мера цярпення са смерцю табе паднясецца
і ціша пачнецца ціша раптоўнай чаканай загубы
ў якой не чуваць нічога нават уласнага сэрца

(березень у цыганських районах...)

сакавік у цыганскіх раёнах
алейная сіня фарба на сценах сталоўкі ў школе
сон у жаночых ложках цёплых яшчэ салёных
шляхамі сістэм ацяплення дым працяў наваколле
цыганскія сем'і апошнія згусткі шанхаю
харчы прыносяць дадому і хлеб гатовы –
стракатыя дываны якія яны распінаюць
цвікамі на голых сценах нібыта цела хрыстова
лёгка наркотык ойча што расце на іхніх гарадах
рэчышчы што яны зладзілі на прадмесцях
усё замешана мудра на свежых расталых водах
на ўтопленых скрыжаваннях на дабравесцях
гэтым чаканнем і смехам вытаптанай травой
парнаграфічным святлом на ціхіх дзіцячых тварах
трымаецца неба рухаецца нізка над галавою
збіваючы гнёзды ламаючы голле ў хмарах
ты страціў адлігу й шукаеш у стозе голку
навшта табе маркота якое ніхто не верне
і глядзіць багародзіца як да самага золку
у цішыні сакавіцкай расце канаплянае зерне

канець української сілаба-тоніки

(кінець української силабо-тоніки)

у гэтым будынку яны калісьці й жылі
бачыш вунь там на рамах рэшткі чырвонае фарбы
яшчэ лушчацца з тых часоў нехта прыдумаў іх пасяліць
у адным доме каб чуваць было подых у перадпакоях
подых ветру структуру страху калі ты глядзіш на падворак
дзе вайскоўцы кладуць асфальт
і садзяць хваіны

*іх выводзілі сярод ночы зганяючы сны
з іхніх плечаў як пацуюкоў з падзаконня
шэрыя кашулі на іх прамакалі ад поту
і жоўтая мача стаяла ў іхніх целах
нібы кантрабанда
тым што выводзілі падабаўся пах начнога жыцця
шэрая іх бялізна што набрыньвала ад узбуджэння
іхнія жонкі што размазвалі па твары
сляды страху ды макіяж*

на рагу стаяў шапік і там награваліся ліманад
ліпкія ліловыя кроплі сіропу сцягвалі скуру
наліпалі на пальцах і ў куточках вуснаў
цяжкія пчолы хвастамі краналіся вопраткі і павек
і цень ад будынку падпаўзаў да ног бы вялікая вада

хутчэй бы дамоў зачыняючы шчыльна дзверы
на чорны замок на засаўку на ланцужок
слухаць як вецер шныпарыць у дзвярных
механізмах і пад скуламі
слухаць як б'ецца сонца
ў незаштораных вокнах

іх выводзілі

хутка заганяючы з вуліцы

ў нетры чорных аўтамабіляў

*так што нейкі час яны яшчэ дыхалі тым кіслародам
кіслародам будынку трымаючы яго ў страўніку
намагаючыся не выпускаць з сябе ні кроплі свабоды
ні кроплі істэрыкі*

калі аддзяляцьнеш аднойчы словы ад слоў –
тыя якія хоць раз ужываў ад тых якіх не кранаўся
ты мусіш адчуць цішыню абарваных сноў
у сарцавіне той ночы – зноўку і зноў –
кожнага разу колькі б сюды ні вяртаўся

таму што калісьці гарачых лексем шматкі
тут у ратах застывалі забітых страхам
покуль азызлы мужчына негаваркі
чорны нататнік і просты аловак браў да рукі
і пакідаў адно цішыню што падала мёртвым птахам

проста існуюць такія будынкi як тут
дзе на апошняй мяжы халадзее скура
дзе так неглыбока пекла й ручвы падземных руд
дзе нібы вугаль час праступае праз грунт
дзе пачынаецца смерць і канчаецца літаратура

українскія авіялініі

(українські авіалінії)

салдат прэзідэнцкай аховы не ведае страху і прымхаў
яшчэ памятаючы школу і блытаючыся ў чынах
не маючы як такога сексуальнага досведу

ну там ананізм сёе-тое

служба адно пачынаецца
і ў яго яшчэ ўсё наперадзе

дзе твая жмерынка ваяка дзе твая страчаная гражданка
хулі ты тут абліваешся бромам і кампотам
твой прэзідэнт матае другую ходку
тваё сумленне ластаўкаю пралятае

над чаратамі і аўтабазаю

покуль сяржант дзеліцца з табою

грэнкамі й гарачым шакаладам

але гэтая навалач клала на тваю рэспубліку
вось яны нешта гавораць але напраўду яны клалі

на тваю рэспубліку

і яны пасылаюць цябе на фронт і ў нарад

і кожная бомба кожны снарад

усё запар збіваючы ладзяць у небе шыкоўны парад

вось і мінае восень пасля зіма
прэзідэнта даймаюць прыступы алергіі й сусветнай тугі
прэзідэнт здымае рэстаран гатэлю прэзідэнцкі
сядае ў пустой залі за шакаладны канцэртны раяль
ставіць на вечка свой марціні
і брынкае ад няма чаго рабіць
ю мэйк мі філ соў янг фрэнка сінатры

ужо ластаўкі пралятаюць над гатэлем прэзідэнцкі
ваў думае прэзідэнт узрушальная навіна
і выйшаўшы на балкон гатэлю
звяртаецца да пахаджанаў што сабраліся ўнізе
ну што – кажа прэзідэнт – грузіны бя
па-мойму мы канчаткова забыталіся хто тут бос
чый гэта бізнэс і чые ў ім акцыі
падумаіце як-небудзь пра тое што я вам сказаў грузіны
жыццё адно пачынаецца ваяка свет не такі ўжо галімы
ціхая ўкраінская ноч накрые капцёрку
а ўжо місіянеры кока-колы
праточваюцца на новыя тэрыторыі
ўбіваюць флагштокі ў каменную паверхню
маўрытанскіх узбярэжжаў
кроў пот і слёзы бронкса
кетчуп на вуліцах прышціны
дзеці глабалізацыі – мы толькі пазнаем адно аднаго
з дапамогаю канферэнцыяў і зачыстак

вось скажам стары ўсама бен ладэн
які валіць расійскіх пяхотнікаў
вострыць свой кінжал
што зіхціць пад чырвоным паўмесяцам
вось бен ладэн гуляе ў пінг-понг
вось бен ладэн грызе фісташкі
вось бен ладэн стары крывавы бен ладэн
якім палохваюць дзяцей у калузе
выразае гланды пяхотнікам
робячы з іх дробныя сувеніры
для трох сваіх жонак

іхнія вусны гаркавыя нібы падсмажаны
ў солі мігдал і налітыя крывёю
іхнія пальцы доўгія й цвёрдыя
іхнія валасы
пахнуць зоркамі й нафтаю

але гэтая навалач абкрадае тваю краіну
яны нешта гавораць пра траншы але напраўду
яны абкрадаюць тваю краіну
*яны нешта пішуць пра пяскі і курорты
забараняюць траву і абарты
табе пакідаючы міннае поле сабе пакідаючы корты*

усё таму ваяка што ўкраіна гэта вялікая рака
перасячы якую абломваюцца нават птушкі
і далятаюць адно да сярэдзіны
толькі самотная рыбіна рушыць за плыняй у гэтай рацэ

падымаецца ўгору амаль на паверхню
амаль вырынае з вады
і трымаецца так высока
што ў левым воку ў яе
заўжды адбіваецца сонца
а ў правым – адпаведна –
месяц

якою б стомленаю яна ні была
і як бы позна
ні вярталася
дадому

3 КНІГІ
«ГІСТОРЫЯ КУЛЬТУРЫ ПАЧАТКУ СТАГОДДЗЯ»
(2003)

Малодшы школьны век
(Молодший шкільний вік)

Які ўжо раз гэта ўсё пачынаецца зноўку,
і я гавару так, быццам бачу яе ўпершыню –
усё як заўжды, проста сёння надта халодны
вечер у паштовых скрынках,
і ў карабках з-пад запалак сумна звіняць
жоўтыя медзякі.

Проста прыходзіць той век,
калі пачынаюць сніцца аднагодкі,
нібы час вяртаецца назад, нешта забыўшы.
Колькі іх выжыла – гэтых вечна галодных ваўчанят?
Усе іхнія вандроўкі ў нікуды,
як правіла, пачыналіся з цэнтральных вуліц.
Глядзець на жыццё праз вокны аўтастанцыяў,
памерці ў дарозе, якая ніколі не скончыцца –
гадоў дзесяць таму ты таксама
так часта карысталася
чужым шампунем,
што твае валасы часам трацілі
свой уласны пах.

А вось цяпер сны абрываюцца
проста ў тваім целе, як міжгароднія тэлефонныя
размовы,
і ліпеньскія аўтобусы,
крэслы ў якіх пахнуць сандалам і святаяннікам,
вяртаюцца ў твой горад,
дзе кожнага лета ты знаходзіш
заржавелыя лёзы ў ванным пакоі
і вулічныя аўтаматы з колаю.

Што змянілася? Выраслі дрэвы,
зніклі старыя кінатэатры
і малочныя крамы.
Адно дажджавая вада ўсё такая ж салодкая,
асабліва калі трапляе на яблыкі.
Тады яны цяжэюць
і доўга-доўга падаюць у пясок,
разбіваючыся на смерць
пад гарачым небам.

Жыць значыць памерці

(Жити значитъ померти)

Улетку, калі награюцца заручальныя пярсцёнкі й пазногці
на пальцах у мужчын у прывакзальных гатэлях,
і ў прыцемках дзеці з новабудоўляў
прыціскаюць футбольныя мячы да сэрцаў;

у змроку, калі выдыхаецца ружовае віно ў шынках,
павольны, нібы слімак, цягнік на Будапешт,
запылены й крохкі, праяздае пад месяцам.

Памершы аднойчы, ты працягваеш шлях
цераз начныя падворкі й заўважаеш, як
смерць трымае ў руках мятныя цукеркі
і раздае іх дзецям на прывакзальных пустках.

Улетку, калі выварочваецца цёплая падшэўка жыцця,
калі разбіваюцца малалітражкі

колору тваёй губной памады,
з дому выходзіць стары аптэкар,
што лекуе ўсіх аспірынам кожнага дня,
гуляючы са смерцю ў нейкую невядомую гульню;
жыццё без цябе не пачнецца –

смяюцца жанчыны на пляцы,
жыць значыць памерці – кажуць табе самотныя кур'еры,
пераносячы ў заплечніках сухія нябёсы.

Памершы аднойчы, ты адступаеш у цень,
гледзячы, як тваё цела бязрадна шукае цябе самога
між сцяблін густое травы;
памершы ў сярэдзіне лета,
абарваўшыся на лінах, нацягнутых паштальёнамі,
душы памерлых, нібы чэпкі крываўнік,
прарэзваюць у паветры свае вертыкалі.

Паспрабуй, калі зведаеш як,
паспрабуй, вырві мяне з начных вантробаў краіны,
вырві з нябачных выцяжак у небе,
якімі да нас прыходзіць каханне.

Хто перашкодзіць, дзяўчынка, хто выганіць
мурашоў і духаў з твайго цела?
Пад летнім небам наша з табою зямля
так шчыmlіва пахне месяцам і бінтамі.

Пасля смерці, ступіўшы паўкроку ўбок,
ты бачыш праз швы ў паветры,
як тайныя кінамеханікі праектуюць
на тваё цела
вялікі нябесны кінаматограф,
каб на яго святло ляцелі
душы нябожчыкаў
і зялёныя цені жукоў...

Элегія для Урсулы

(Элегія для Урсулы)

Чаўны, нагужаныя гішпанскім часныком,
прыйшлі ў порт пасля доўгае дарогі,
абвешаныя мідыямі, нібы фальшывым золатам.
Я ведаю – гэтае ночы да ранку
сухія прасціны пранізліва
пахлі матроскімі робамі ды смалою;
так, як ніколі, ляцелі зоркі на ўзбярэжжа,
і покуль ты не прачнулася, чаўны, абмінаючы бакены,
забіваліся табе паміж пальцаў.

Што ты магла ўбачыць перад тым, як памерла?
Няспыннасць паветранай плыні не дазваляе
затрымаць подыху, няспыннасць дыхання
не дае супыніцца, пераходзячы цераз межы.
Што менавіта дазволена бачыць напрыканцы
тым, хто павінен памерці?
Недзе на поўначы мацерыка пачыналі збірацца крыгі
і сэрцы ў самай глыбіні цыбулін
халадзелі й спыняліся на світанку.
Ці ты разгледзела снег у паднябеннях
рыбінаў, што выкідаліся з вады?
І ці пазнала ты рэчку,
што цягнулася долу каменным рэльефам,
быццам купа мокрых цяжкіх
прасцінаў?

У свае дваццаць восем
я памятаю столькі імёнаў,
пра якія ўжо ніхто не гаворыць у цяперашнім часе,
столькі імёнаў, ад вымаўлення якіх
паднябенне забівае крывёю і снегам,
што наўрад ці наважуся

гаворыць пра цябе ва ўмоўным ладзе;
па-мойму, смерць – гэта як перайсці
з аднаго пустога пакою ў другі,
узняўшы скавыш, які вырывае разеткі
і выстуджвае кроў тым, хто застаўся.

І юныя храбрыя птушкі з абветранымі сэрцамі,
і хвалі паўночных азёр, што стаяць па горла ў вадзе
і не важацца выйсці на бераг,
і высокія дрэвы –

пазбаўленыя лістоты, нібы грамадзянства:
вяртайся туды, дзе на павеках

цвярдзеюць цёмныя пярліны чакання,
дзе на пясках вырастаюць водарасці ды салодкі тытунь,
дзе, не здрадзіўшы сцягу й не знайшоўшы спакою,
кожнага ранку збіраюцца юнгі з затанулых чаўноў,
і над імі да ночы лётаюць душы
раздушаных памаранчаў.

Унутраны колер вачэй

(Внутрішній колір очей)

Вось на сходах універсітэту сядзіць жанчына,
якой хутка стукне трыццаць,
і паліць кэмэл.

Пасля дажджу,
выціраючы скуру,
якая ў яе празрыстая настолькі, што пад
ёю відаць водарасці й пясок,
яна думае – вось ізноў з неба сыплюцца
халодныя лёзы, срэбраныя цвікі
і смяротна раяць смаўжоў,
якія падаюць, расцятыя напалам,
бы крыжакі ў пясках Палестыны.

Трэба доўга гаварыць,
вышэптваючы й прагаворваючы
розныя словы й назвы розных рэчаў,
каб не такім пустым
выглядала павебра вакол яе.

Пасля абуджэння
усе яе мужчыны
прыкладаюць галовы да гадзіннікаў,
нібы да ракавін,
і слухаюць, як у далёкіх азёрах
уздымаюць мул
грувастка чарапахі.

І нават не патэлефануеш ёй пры нагодзе;
бо часам варта памерці, каб зразумець,
што гэта й было жыццё;
бо часам выпадае заплюшчыць павекі, каб убачыць,
з якога ты боку сну;
і пасля змены надвор'я зноў падымецца ціск,
ад якога лопаюцца капіляры
у вачах выпадковых мятлікаў
і робіцца цяплейшаю яе скура;
ад якога вада ў яе кранах і посудзе
ператвараецца ў кроў, –
і яна зноў цэлы дзень не можа
ані запарыць сабе гарбаты,
ані зварыць кавы.

Алгаголь

(Алкоголь)

Зялёная вада рэчак
спыняецца ў цёплым рэчышчы,
рыбы, як дырыжаблі,
разганяюць планктон
і змучаныя птушкаловы
спрабуюць злавіць
кожнае слова.

Моцна трымай у руках
рыззё каляровае й скотч,
што сціскаюць парэзаныя вены
нашага гераічнага часу.
Некалі ты нарэшце вымкнеш гэтае радыё,
прывыкаючы да яе,
прывыкаючы да яе дыхання,
і яна, надзеўшы тваю футболку,
прынясе табе сярод ночы вады.

На летняй тэрасе рэшткі гарбаты ў кубках
заліваюцца проліўнем,
напаўняюцца недапалкамі,
у нас з табой агульная прастуда,
у нас з табою даўгія размовы –
ты не заўважаеш ранішніх дажджоў,
позна кладучыся спаць
і таксама позна прачынаючыся,

я пішу вершы пра тое, як я кахаю
гэтую жанчыну і як
выдумляю ўсё новыя й новыя словы,
толькі б ёй гэтага
не сказаць.

З КНИГІ «УССР» (2004)

Кантрабанда

(Контрабанда)

У разбітым крэсле, выдзертым з грузавіка,
у працёртым крэсле ўжо з самага ранку,
сочачы за хмарамі над галавою,
за «бубамараю» ў крадзенай цыганскай мабілцы,
хутаецца ў пухавік
малады бог еўрапейскае кантрабанды.

Мае суайчыннікі, вось і прыйшла зіма ў нашу краіну,
свеціцца алей у падвалах, засынае рыба ў вадаёмах,
цэрквы й вакзалы награвваюцца з сярэдзіны
доўгімі размовамі –
у зімовых галасах заўсёды больш цеплыні, чым зместу.

Рваць зубамі дубленую шкуру
кажухоў і афіцэрскіх бушлатаў;
суайчыннікі, нашых сыноў
не возьмуць ні нажы, ні кулі,
не вынесе плынь і не выветрыць сібер,
покуль мы будзем ведаць па імёнах
усіх святых на нашай мяжы.

Снег на перавале,
сукі на мытні –
забяруць зброю,
забяруць наркотыкі,
будзеш стаяць прывідам сярод туману й золата,
куды мне, божа, цяпер, дзе твае, божа, карпаты?

З кім перабыць мне да ранку ў гэтых палях без снегу?
Як мне перабрацца на той бок, як мне вынесці
маю злосць, якой я набраўся без тваёй турботы;
выцягні, божа, з гэтага лайна,
калі ты мяне бачыш у тумане.

Каціся, прыблуднае сонца, нашымі ціхімі днямі,
давай, мая радасць, грэйся, вінамі і агнямі.
Пакуль ты пакутуеш, прамінае зіма,
толькі наша цяпло – больш нічога няма,
толькі рака паміж мною й табою
напоўнена рыбаю і вадою.

Папрыка

(Папрыка)

За зялёным сполахам гародніны,
за двума падлеткамі, што трымаюцца за рукі,
ісці пасярод вечаровага супермаркету –
дзяўчынка выбірае цытрыны й салодкі перац,
дае патрымаць свайму хлопцу і, смеючыся, кладзе назад.
Без дзесяці хвілін дзесяць, яны доўга перад
тым сварыліся, яна хацела ад яго пайсці, ён угаварыў яе
застацца;

поўныя кішэні зялёных рэчаў,
залатыя асірыйскія манеты, болеспатольныя таблеткі,
салодкае каханне, зачараваная папрыка.

вынесіце адсюль, ну, вынесіце вільготную душу,
кожны памерлы плод і клубнічную кроў, рыбіны,
забітыя вінтамі старых параплаваў у паўдзённых
штатах, нафаршаваныя завушніцамі й брытанскімі
панкаўскімі шпількамі, стогнуць ад кафеіну
ў жабрах, чорных хваробаў і зялёнага святла,
нібы просяць

вынесіце адсюль, ну, вынесіце нас адсюль
да найбліжэйшай стаянкі, да найбліжэйшага
аўтарсервісу, да найбліжэйшага халоднага акіяну,
нібы паказваюць, выгінаючыся вільготнымі душамі,

покуль гэтыя вінты ў нябёсах над вечаровым
супермаркетам развальваюць сакавітае паветра,
покуль пад пазногцямі запякаецца кафеін

вынесіце, ну, давайце, схавайце ў кішэнях цёплыя
зьялёныя сполахі, пакладзіце пад язык срэбра
й залатыя манеты, да найбліжэйшага схову,
да найбліжэйшага стадыёну, кроў за кроў,
госпад нас кліча, паводзячы плаўнікамі

Таму, што так, як ён трымаецца за яе, я не змагу
ніколі й ні за каго трымацца, я не прайду абыякава
паўз гэтую мёртвую тканіну, і без таго надта доўга вагаўся,
не маючы сілаў рушыць, каб цяпер не ісці за імі следам.

Ты ж напэўна ведаеш, што іх чакае, праўда ж?

там, дзе ты зараз ёсць, дзе ты
апынулася, ты ўсё можаш сказаць ім наперад –

яшчэ два-тры
гады залатога падлеткавага замірання

ў жнівеньскай траве,
растрачванне манетаў на розную
атруту і ўсё – памяць запаўняе тое месца ў табе, дзе
знаходзілася пшчота.

Таму, што так, як яна баіцца за яго, я не змагу
ніколі й ні за каго баяцца, таму, што з такою лёгкасцю,
з якою яна кладзе яму ў рукі гэтыя цёплыя цытрыны,
я не змагу

ніколі нікому нічога аддаць;
буду й далей ісці за імі,
у доўгіх балючых прыцемках супермаркету,
з жоўтаю травою пад нагамі,
з мёртваю рыбаю на руках,
адаграваючы яе сэрца
сваім дыханнем,
адаграваючы сваё дыханне
яе сэрцам.

Слоўнікі на службе царквы

(Словники на службі царкві)

Так сталася, што жанчына, якую ён кахаў, вырашыла выехаць з яго краіны, проста сказала яму аднойчы, ведаеш, я мушу ехаць, маем яшчэ пару месяцаў, можаш мне тэлефанаваць. добра, сказаў ён, добра, а потым? што потым? – спытала яна. што потым будзе з тваім нумарам? у цябе яго адбяруць ці ты яго камусьці падаруеш? ты разумеш, пра што я? хто падыме слухаўку, калі я патэлефаную табе праз два месяцы?

Ну, не ведаю, сказала яна, нумар, відаць, знішчаць. як – знішчаць? вось так – возьмуць і знішчаць. і што потым? потым? потым нічога: я паеду з гэтай краіны, буду сабе чымсьці займацца, там – чытаць, выязджаць за горад, магчыма, маліцца.
а я?

а ты? ну, ты таксама маліся, калі маеш час.

Добра, сказаў ён, я так і зраблю – я вывучу якую-небудзь малітву і буду маліцца. цікава, сказала яна, цікава, і пра што ты будзеш маліцца? пра што? не ведаю пра што, пра што-небудзь,
якая розніца –
пра што?

Ты ж няверуючы, сказала яна. ну й што з таго,
я ж нічога не буду прасіць, проста буду сабе маліцца
як-небудзь, каб рабіць тое самае, што й ты, разумеш?
яшчэ калі б твой нумар пакінулі, я б тэлефанаваў,
а так – што застаецца?

Я ведаю, чаму ў нас усё так сталася –
надта моцная залежнасць ад слоўнікаў,
ад лексемаў і ўсіх гэтых дыфтонгаў,
што развальваюцца на языку,
нічым не апраўданы давер да іх,
мая мова, я ведаю, мой слоўнік,
друкаваны на светлай горкай паперы,
чытаны мною ў барах і вагонах,
куплены мною на распродажы ва Ўсходнім Берліне,
яшчэ ў 90-я, калі я цябе не ведаў,
я памру патрыётам, нават калі
ты назаўсёды пакінеш гэтую краіну,
я буду спрабаваць тэлефанаваць на твой нумар,
нават калі там будуць лунаць галасы з пекла,
я буду гартаць свой грэбаны слоўнік, нават
калі ў ім не застанецца ніводнага
нявыкарыстанага слова.

*нішто яе не спыніць
ніхто яе не пераканае
каля 100 тысяч словаў і словазлучэнняў
і нават нельга з ёй паразмаўляць*

З КНІГІ «МАРАДОНА» (2007)

Развітанне славянкі

(Прощання слов'янкі...)

Колькі даводзілася бачыць даўнаў,
але такіх нават я не бачыў –
адзін у футболцы Званіміра Бобана,
другі – у футболцы Бобана Маркавіча,
такая сабе зборная Югаславіі па клаўнадзе.

Ага, і вось яны сядваюць у вагон, і адразу
дастаюць карты, і пачынаюць гуляць на грошы.
А грошай ні ў аднаго, ні ў другога няма.
Але чорта з два, – думае Званімір Бобан, – зараз
я раздзену гэтага клоўна, – думае ён
пра Бобана Маркавіча, – зараз
я выб'ю
з яго
ўсё гаўно.

І Званімір Бобан кажа Бобану Маркавічу, – братку,
браточку, нам галоўнае, каб нас не ссадзілі да Вены,
а ўжо ў Вене
ўсё будзе да нашых паслугаў, і шэнген упадзе нам у рукі,
як пераспелая груша. Прастытуткі, братку,
будуць выціраць нам красоўкі
сваімі косамі,

мы ўедзем з боку Братыславы, на восліках,
як два Ісусы,
ты і я, браточку,
ты і я.

Ага, – адказвае Званіміру Бобану Бобан
Маркавіч, – а як жа: як два Ісусы,
выб’ем з гэтага гораду ўсё гаўно,
перахопім у гэтых грэбаных
украінцаў рынак крадзеных мабільных тэлефонаў.
Ты ўяві сабе толькі, браточку, колькі
ў свеце загадак і таямніцаў, колькі бардэляў
і крадзеных тэлефонаў:
нам жыцця ня хопіць, каб аб’ехаць нашыя маёнткі
на восліках.

А той яму й адказвае: хопіць, братку, хопіць,
жыццё расцягваецца, нібы баян, я буду
цягнуць яго ў адзін бок,
а ты – у другі.

І вось яны едуць, закінуўшы
наверх чорную валізу,
дзе ляжыць, складзеная ўдвая, іх
вялікая славянская ідэя,
і гэтая іх вялікая славянская ідэя –
акрабатка з жэнеўскага цырку,
дзяўчынка, якую яны склалі ўдвая й запакавалі ў валізу,
час ад часу

выцягваючы яе на святло
і дзелячыся з ёю хлебам і ракіяй.

Галоўнае – гэта давезці славянскую ідэю да Вены,
уехаць у горад
на чале аўтакалоны вернікаў.
У свеце столькі нескранутых душаў,
столькі няскораных пратэстантаў
і няскрадзеных мабільных тэлефонаў,
што толькі паспявай расцягваць
гэтае жыццё.

Ну што, далей яны пачынаюць спяваць,
вядома ж – балканскія песні,
такія бясконцыя, што іх нават словамі не перакажаш,
але прыблізна такое:

калі сонца ўстае над Балканамі
і першым сваім праменнем кратае хвалі Дунаю,
яны – хвалі Дунаю – пачынаюць падсвечвацца,
быццам на дне ляжаць залатыя чырвонцы,
і тады мужныя воі сербскай гвардыі
скачуць у Дунай, разам са сваімі стрэльбамі,
каб дастаць залатыя чырвонцы для дзяўчатак
з партовых кварталаў;
так яны й тонуць – разам са сваімі стрэльбамі,
і хвалі Дунаю цягнуць іх
па пясчаным дне ў кірунку мора,
і ад іхніх цёмных-цёмных мундзіраў
мора называецца Чорным.

Mercedes-Benz

(Mercedes-Benz)

Глыбокая ноч стаяла над намі,
і зоркі свяцілі з паднябесся.
І вось менавіта гэтай глыбокай ноччу
мы выбіраліся з бундэсу.

І калі такая ноч і нікога навокал,
і па радыё ўсе гавораць толькі на польскай мове,
на крайняк – на нямецкай,
заўсёды згадваеш усіх родных і блізкіх.

Вось і я згадваў сабе, згадваў, і не мог згадаць.
Як жа так, думаў я, усё жыццё – як вось гэтае
польскае радыё: ніякай табе павагі да праваслаўных,
дэмакратыя, думаў я, ябаў я такую дэмакратыю.

Што прыхоўвала гэтая ноч? З чаго ўсё пачалося?
Партнёры ў Берліне, стрэлкі пад расійскай сінагогай,
нармальны курс, гарантыя на паўгода
з правам працягу.

І вось гэта жанчына, гэтыя ночы, поўныя агню,
гатэль, у якім яна працавала,
і я шаптаў ёй – Натаха, тваё сэрца цяпер у маіх руках,
я адчуваю, якое яно гарачае й пяшчотнае,
і яна смяялася, адводзячы вочы – прыдурак,
ну гэта ж не сэрца,

гэта сілікон, адпусці яго, гэта зусім не сэрца,
сэрца ў мяне цвёрдае й халоднае,
як хакейныя шайбы.

І вось мы разам выбіраліся з бундэсу,
з яе дакументамі й маімі пазыкамі,
нібы Марыя і Язэп на двух восліках,
купляючы на запраўках толькі самае неабходнае –
кансервы і прэзерватывы.

Ужо недзе пад Варшавай, калі й кансервы не лезлі,
і радыё глухла ад стомы, я пачаў засынаць,
падымаючыся ў паднябессе.

І тады на трасе з'явіўся матэль.

Яна яго заўважыла першай.

Першай яна туды і ўвайшла.

Натаха, прасіў я яе, толькі не радыё, усяго
пару гадзінаў, Натаха, дай астыць свайму сілікону,
вымкні на хуй гэтае радыё «Марыя»,

што ты хочаш пачуць?

Якія навіны могуць быць у каталікоў?

У іх няма навінаў з часу апошняга крыжовага паходу.

Дай адпачыць свайму сэрцу, шаптаў я, дастаючы

свае пілкі й нажніцы,

дай яму адпачыць.

Праз дзве гадзіны, прачнуўшыся,
я выцягнуў яе з душы й перанёс
у машыну. Ну, думаю, сапраўды –
не хаваць жа яе ў багажніку, тупа неяк:
каханую жанчыну соваць у багажнік,
хай ужо сядзіць побач са мной,
даеду да Мастыска – пахаваю па-чалавечы.

І ўжо на самай мяжы, не ведаю, што са мной здарылася,
ранак быў халодны і золкі, і я
не нейкую хвіліну выйшаў сабе адліць.

І якраз тады яны й вылічылі наш мэрседэс –
трое берлінскіх знаёмых, якія ішлі па следу,
вынюхвалі нас
на цёмных дарогах, цяпер стаялі каля машыны і казалі –
ціха, казалі яны адно аднаму, цёлка спіць,
ён недзе побач, ціха,
не абудзіце цёлку,
не абудзіце цёлку.

Што такі смурны, браточку, – спытаў украінскі таксіст,
ужо на выездзе з Мастыска, – што не так?

А што я мог яму сказаць?

Я нібы пілот Люфтвафэ,
так, нібы Юнкерс мой падбілі, а сам я паспеў выскачыць.
Мне б радавацца, а я стаю пасярод лесу,
і толькі паўтараю: блядзь, ну адкуль тут столькі
беларускіх партызанаў?

Ну што, далей кіроўца пачаў спяваць,
вядома ж – бандыцкія песні,
такія памарочаныя, што іх ніякімі словамі не перакажаш,
але прыблізна такое:

не плач, маё сэрца, не плач,
душу не катуй кардонную,
мы сустрэнемся зноў
з іншага боку кардону.

з іншага боку жыцця
будзем на межы дзівіцца,
мы яшчэ ўбачымся
недзе ў раёне Вінніцы.

я гэту люблю краіну
нават без какаіну,
з шэрымі небасхіламі,
без цябе, без цябе, мая мілая.

кіну ўсё, што я вынес,
перапрадам свой бізнэс,
выйду на бераг Дунаю,
там і сканаю.

Госпэл і спірычуэл

(Госпел і спірічуелс)

Чым цікавіцца сучаснае мастацтва? У той дзірцы,
у якой яно апынулася, сучаснае мастацтва
цікавіцца выключна чорна-белымі здымкамі,
дзе сфатаграфаваныя нашы лёгкія – дзіравыя,
нібы ветразі кітайскіх
рыбалавецкіх
чаўноў.

Але ёсць цэлыя этнічныя й рэлігійныя групы,
што існуюць паралельна з афіцыйнай культурай
і не заганяюцца з нагоды смерці мастацтва.

Скажам, грэка-каталікі Галіччыны,
якія кажуць: смерць – гэта будзільнік,
ты сам заводзіш яго на шостую раніцы, а калі ён
будзіць цябе сваім сатанінскім дзылінканнем,
ты пачынаеш ныць:
маўляў, яшчэ пяць хвілін,
усяго толькі пяць хвілін.

На Каляды мне давлялося пераязджаць
польска-ўкраінскую мяжу,
і гэта быў поўны аўтобус грэка-каталікоў Галіччыны,
жанчыны ў хустках, з тысяччу
растаманскіх амулетаў і абярэгаў,

жанчыны, якія сплавілі ў Пшэмышлі
калядны спірт і на выручанае бабло
закупілі абразкі, свечкі ды пацяганья мошчы святых
для сваіх цёплых грэка-каталіцкіх парафіяў.

Але дзве жанчыны – відаць, гэта былі жанчыны
без амулетаў і абярэгаў – штосьці не скінулі,
не паспелі скінуць, не закупілі мошчаў
для сваёй парафіі й разумелі, што ім за гэта будзе,
як яны ўляцелі, не дзіўна, што паводзілі яны сябе
агрэсіўна, чапляліся да іншых жанчын,
да іхніх абразкоў, і паступова ўсё гэта
ператваралася ў вялікія разборкі,

сукаблядзь – крычалі яны адна адной, нібы стары
вудысцкі праклён,
сукаблядзь – паўтаралі кіроўцы, трымаючы ў руках
срэбныя распяці,
сукаблядзьсукаблядзь – шапталі ў сне дзеткі,
жуючы салодкую ганджу.

І ад гэтых словаў вогненная віхура
ўздымалася над снежнымі палямі,
так – менавіта вогненная віхура,
і пакуль гэта ўсё трывала,
снег згортаўся,
нібы кроў,
на халодных палях Галіччыны.

Але як толькі гэтыя сукі
перасеклі дзяржаўную мяжу –
калі ласка,
цішыня запанавала ў аўтобусе,
нават дзеці перасталі жаваць ганджу,
такая запанавала цішыня.

І ў гэтай цішыні адна з жанчын – магчыма,
найбольш пабожная, магчыма, якраз
наадварот – тая, што не скінула спірт,
але адна з іх зацягнула калядку.

І неўзабаве ўжо ўсе жанчыны ў цёплых хустках,
і кіроўцы, якія ўжо даўно апухлі ад гэтых калядак,
і нават дзеці, якія таксама даўно ад усяго
гэтага апухлі, пачалі спяваць старыя калядкі,
і дзіўныя былі тыя калядкі, скажу я вам,
вельмі дзіўныя,
калі казаць сваімі словамі,
то дзесь такія:

*Цяпло й любадзець сыходзяць на зямлю Галіччыны,
на нашыя цёплыя парафіі, на нашыя цэрквы,
крытыя срэбрам і авіяцыйным дзюралюмініем.
Збаўца стаіць паміж нашых авечак,
у руках ягоных – каровін званочак,
і ён грае нам нашае грэка-каталіцкае ска.
Цар Саламон прыходзіць на Галіччыну
з боку славацкіх гор,*

*і з сэрца ў яго расце прыкарпацкая ганджа,
з якой ён наробиць куцці для вясёлых
дзяцей з памежных раёнаў.*

*І старшыні калгасаў, выходзячы яму насустрач,
кажуць: радуйся, Саламоне, радуйся, Збаўца,
Сын божы нарадзіўся.*

*І снег падае на зямлю.
І зямля падае на снег.*

3 КНИГІ «ЭФІЁПІЯ» (2009)

(Він був листоношею в Амстердамі...)

Ён быў паштальёнам у Амстэрдаме,
слухаў аббу, сядзеў на траме,
па выходных – порна ў кіно.
Сябры яго, п'яніцы-радыкалы,
казалі яму: «Мы ўсё праўтыкалі,
па вушы ўляпаліся ў лайно.

У краіне стагнацыя і мудацтва,
лібералізм з прадажным лявацтвам,
нават дзівішся, што жывы.
Еўразвязам кіруюць уроды,
яны гавораць: «Правы і свабоды»,
але купі-тка нармальнай травы.

Але яшчэ ёсць краіна на Ўсходзе,
дзе памятаюць аб нашым прыходзе,
дзе еўрапейцам вольным – Эдэм.
Давай туды, у жыццё з нябыту,
арганізуем каналы збыту
і культурны мост навядзем!

Там радасць сыходзіць на кожную хату.
Цэрквы маскоўскага патрыярхату
здымаюць сурокі і славяць джа.
Увесь тавар і любыя грузы
кантралююць там прафсаюзы,
і пра духоўнасць п'е душа!

Там п'юць абсэнт ад прастуды з маленства.
Там дэман – жаночае падабенства –
будзе кахаць да самай труны.
Шчасце проста стаіць на ганку!
Давай, чувак, прывязі аўганку!» –
паўтаралі яму яны.

Ён крочыў на гэтую дзіўную трасу.
Авіялініямі Данбасу,
дзе на сняданак – толькі бухло,
прадчуваючы перамену,
вылецеў па-за межы шэнгену,
кінуўшы ўсё, што ў яго было.

І вось ён ступіў на зямлю ў Данецку,
з усіх замежных мог толькі па-грэцку
(ён чуў, тут па-грэцку гавораць усе),
і трапіў у рукі дзівоснай пары –
кіроўца на фэрдзе й сябрук на кумары...
І зоры заззялі ва ўсёй красе.

Кіроўца сказаў: «Усё нармальна, зёма,
давай, пачувайся у нас, як дома,
мы ўсе – сябры твае, бачыш сам.
Трапіў у рай, дык не будзь бакланам:
едзьма ў Стаханаў, там столькі плану,
што хопіць вам на ўвесь Амстэрдам!»

Быў далягляд у сутонне закуты.
Стаяла зіма. Пачынаўся люты.
І месяц за імі гнаўся, як птах.
Трывожна свяціліся тэрыконы,
на Украіну ішлі цыкланы,
і душы танулі ў глыбокіх снягах.

На сорак пятым км іх руху
машына трапіла ў завіруху,
і змрок агарнуў іх мулам густым.
Кіроўца прамовіў: «Ёхан, брацішка,
па ходу, выходзіць, усім нам крышка,
маліся сваім растаманскім святым!»

Замерзла паліва й сціхла мова.
Смерць надыходзіла з боку Азова
і дэман смутку ў снезе іх пас.
Дэзадарант, каб сагрэцца, з рыльца
ён піў, і хацеў камусь дазваніцца,
і з тэлефона чуў у адказ:

«У дадзены час абанент недаступны.
Жыццё – наогул працэс падступны:
так, нібы тонеш ля самых буйкоў.
Смерць твая – невялікая страта,
проста мяняецца аператар –
і ўсё менш уваходных званкоў».

(Смерть моряка річкового флоту...)

Смерць матроса рачнога флоту
схаваная ў прыбярэжнай гліне,
покуль ён робіць сваю работу,
покуль мусоны стаяць у даліне.

Ціхія баржы, імклівыя шхуны,
што ў акіяны зносіць вадою,
кранаюць хрыбта басовыя струны,
гавораць: яна не будзе з табою,

гэта жанчына, са срэбрам у горле,
з сэрцам са слановае косці,
настойваецца на ўласным горы,
не дачакаўшы тваёй міласці,

кінула ўсё, што таіла ў мэтах,
дажджы хавае глыбока ў целе.

Чуеш, па валасах яе медных
рыбалавецкія плачуць арцелі?

Таму пльві сабе паўз парогі,
паўз мігатню электрычных турбінаў,
як найдалей ад сваёй трывогі,
як найдалей ад гэтай краіны.

На залатыя агні малярыі,
на стомлены голас дзевы Марыі,
на сутонне адэскіх туманаў,
цёплых ад мулу тлустых ліманаў.

На плаўнікі пурпуровыя скумбрыі,
на горкія хвалі марскога іспыту,
на верную смерць,
на холад па скуры
ад чорнай крыві,
ад тэхнічнага спірту.

Тады папросіш хоць трохі ласкі,
каб адыходзіць не так глыбока,
каб не забылі табе пакласці
па срэбнай манеце на кожнае вока.

А потым цемра ляжа на грудзі
і зоркі табе перастануць сніцца.
А потым і сэрца змушана будзе
спыніцца.

(Польові командири...)

Палявыя камандзіры,
чыя сэрцы
спавіты туманам,
толькі й чакаюць, калі туманы растануць.
Партизан да тых пор лічыцца партизанам,
покуль ёсць вораг,
у тыле якога
ён партизаниць.

Доўгае ваша валоссе і ўсё, што для вас пашыта,
чорныя вашы берэты і рваныя вашы мундзіры, –
развяваюцца ветрам, нібы залатое жыта,
у якім ляжаць спалоханыя дэзерціры.

Але кожнае ночы з'яўляецца цень паўстанца,
і кружляе за вокнамі, як баявая хімера,
і ляжаць на дне яго скуранага ранца
нідэрландскі тытунь
і кніжка Апалінэра.

– Ну, што, кампалка, – гартаеш свой малітоўнік?
Чакаеш, што прыйдзе пошта,

як толькі будзе зацішша?

– Ды якая там пошта, – кажа ў адказ палкоўнік. –
Мне ўсё адно
ніхто не піша.

(Вже кілька днів стояла спека...)

Ужо колькі дзён было душна і гарача,
і сонца хавалася між таполямі.
Яны ў аптэцы, што была поруч,
куплялі бінты і болеспатольнае.

Ляжалі распечаныя кварталы,
нібы рассыпаныя манеты.
У кватэры, якую яны здымалі,
уначы награваліся ўсе прадметы.

Награваліся фінкі й адмычкі,
адзежа, прапахлая нікацінам,
награваліся бензінавыя запальнічкі,
у якіх даўно не было бензіну.

Яе павекі цямнелі й цяжэлі,
за вокнамі дрэвы адкідвалі цені,
награваліся парэзы на яе сухажыллі,
награваліся кулі ў ягоным целе.

А калі яна кранала паветра рукою,
начная плавiлася прастора.
І ціша да ранку была такою,
што чутна было, як ім сніцца мора.

Свята, якое заўсёды з табой

(Свято, яке заўжды з тобою)

Мы паспелі ўжо забыць пра яго,
і тут раптам ён памёр.
Родныя вырашылі паведаміць калегам.
І паведамлілі нам.

А мы, ну што мы, як мы звычайна
паводзімся на хаўтурах?

Нехта з нас здзівіўся, што ён памёр.
Нехта здзівіўся, што ён памёр толькі цяпер.
У дзяцінстве мы чыталі яго кніжкі,
можа, таму і выраслі такімі злымі.

На хаўтурах усе гаварылі пра літаратуру
і чыталі свае вершы.

Нехта пабег па шампанскае для жанчын.

Нехта намагаўся падкаціць да ўдавы
і пытаўся, ці ёсць у яе хлопец.

Нехта пабіў маладога паэта,
які пісаў патрыятычныя санеты.

Той ляжаў на падлозе,
абліты шампанскім і слязамі ўдавы,
а над ім люта навесалі калегі па цэху
і патрабавалі, каб ён уставаў і працягваў
бойку, бо ляжачых яны
не б'юць.

І побач з ім ляжалі патаптанья
аркушы з санетамі
і згубленая найстарэйшым з паэтаў
устаўная сківіца, якую той згубіў,
патрабуючы, каб малады ўстаў
і працягваў бойку.

І перш чым удава паспела выклікаць
нарад, яны пабілі посуд і друкарскую
машынку нябожчыка,
чытаючы вершы
і гаворачы пра літаратуру.

Паэзія – апошні плацдарм няскораных,
годны супраціў усеагульнай паняверцы.
Паэты трымаюцца разам, нібы матросы крэйсера.
І калі крэйсер безнадзейна ідзе на дно,
паэты падстаўляюць твары ветру і спяваюць
гімн братэрству і вернасці,
высокімі чыстымі галасамі.
Толькі нехта адзін, ад самай першай ноты,
увесь час шамаціць сваёй
устаўной сківіцай.

З КНИГІ «ЛЕСВІЙКІ» (2009)

(Що вона потім робила, куди пішла...)

Што яна потым рабіла, куды пайшла,
з ейным пярсцёнкам на мезенцы,
з вясёлкаю на хусцінцы,
калі акно яе цёмнае раз'ядала імгла,
як іржа раз'ядае старыя эсмінцы?

Паліла бельгійскі тытунь, не ўмыкала святла.
Сварылася з паліцыянтам, што гнеў яе п'яны вызнаў.
Брала сухое віно, гарбату ў фаст-фудах піла –
індыйскую, як акіян, чорную, як бялізна.

Піла за тое, каб болей ніхто не прыходзіў сюды,
каб агарнуў спакой душы залатую матэрыю.
Ляжала на цёплым спальніку – аголеная, бы правады,
ціхая, быццам вада, сонная, нібы артэрыя.

Што засталася пасля яе? Спіс пазыкаў, які
я паволі выплачваў, кнігі заместа мэблі,
нейкія ворагі, нейкія сябрукі,
якіх я напраўду не ведаў, хоць ведаць напраўду меў бы.

Засталіся рэчы ў шуфлядзе, нібы ў журбе,
каляндарык з месячнымі, каб я не мог памыліцца.
Засталася ейная брытва, якую я ўзяў сабе,
і заўжды рэзаў твар,
спрабуючы пагаліцца.

Жанчыны

(Жінкі)

Распавядзі мне аб новай сяброўцы сваёй,
той, з якой ты цяпер жывеш. Што там цяпер між вамі?
Між намі цяпер паветра. Я проста жыву разам з ёй,
як дзеці жывуць са сваімі дзіцячымі снамі.

Вось што цяпер між намі – яе таемны маршрут,
яблык і віно, усё яе пратэстанцтва,
адзежа, што яна носіць у торбе, як парашут,
і колер яе валасоў,
што яна змяняе,
як грамадзянства.

Яна знікае ўвесь час, бо мае свае ключы.
Вяртаецца і засынае, і ціша між намі трымае.
І я спалохана слухаю, як зрэчасу, уначы
сэрца яе спыняецца, як на канцавым – трамваі.

Яны супыняе час, усе яго галасы,
што на хаду звіняць парцялянавым перазвонам.
Тады яна падстрыгае рудыя свае валасы,
як падстрыгаюць траву, даглядаючы за газонам.

Яна спалучае лёгка ўсё гэта – і шмат што яшчэ,
і бачу так ясна і блізка, як кроплямі воску
гэта жыццё, нібы туш, у яе з-пад павек цячэ,
і смерць адступае, нібы разбітае войска.

Вострыя стрэмкі жалю з далоні мне дастае,
кранаецца майго цела, нібы збірае ажыны.
Вось таму менавіта я і кахаю яе,
як толькі жанчына можа кахаць жанчыну.

(Перечекавши останні сніги...)

Перачакаўшы апошні снег,
ён вырваўся за сезонныя межы,
зняў грошы, аддаў пазыкі – і збег,
і апынуўся на ўзбярэжжы.

З лёгкімі, поўнымі тытуню,
з кішэнямі, поўнымі алкаголю,
ён быццам прайшоў паласу агню,
зусім не адчуўшы болю.

Праз цёплы туман праслізнуўшы вужом,
каб падмануць пахмелля хімеру,
галіўся скрадзеным фінскім нажом
і зранку салодкую піў мадэру.

Братаўся, быццам на ўсе часы,
з мальцам, што смешнае меў паганяла.
Пра вартасць сапраўднай жаночай красы
ўціраў картыжнікам і мянялам.

З кішэняў вытрэсваў апошні тытунь,
прасіў цыгарэты, даваў парады
і плакаўся пра сваіх красунь
і бізнэс, які забралі арабы...

Гэты аповед трывае ўначы,
як чорнае сям'я мораў палярных,
з ручною малпаю на плячы
ў пракураных і пустых більярдных.

Покуль красуні ў чужых гарадах,
згубіўшы спакой ад зімы і расстання,
пішуць у ціхіх журботных лістах
доўгія споведзі і прызнанні,

просяць сказаць, што ўся горыч жыцця
адыдзе, як адыходзіць мора,
што ён хутка вернецца, ці хаця б –
што ў яго ўсё добра.

(Коли вона повернулася, ближче вже до зими...)

Калі яна ўсё-ткі вярнулася, амаль на пачатку зімы,
усе свае летнія рэчы выменяўшы на білет,
хаваючы ў цёпрых кішэнях паўднёвага порту дымы, –
колер яе крыві
быў як высахлай ружы квет.

І я гартаў яе кнігі ў перцы, карыцы й віне,
не беручы ейных выдумак да галавы,
слухаў, як спеюць у цемры, на самым дне,
вугалю чорны камень,
зьялёнае лісце травы.

І сонца павольна кацілася ўніз, пад ціскам сваёй вагі,
і яна рассыпала муку, як срэбраны парашок,
і штовечар чакала, калі нарэшце пойдучь снягі,
але снег, у адрозненне ад яе,
так і не пайшоў.

**З КНИГІ «АГНЯСТРЭЛЬНЫЯ Й НАЖАВЫЯ»
(2012)**

(Вони сіли за стіл, накрытий на всіх...)

Яны селі за стол, накрыты на ўсіх,
паскідаўшы скуранкі і пінжакі.
Адрублілі мабільы, паклаўшы іх
на стала, між бутэлек, бліжэй да рукі.

Яны селі за стол. Іх ахова сышла.
Да аконнага шкла вечаровы туман
дакранаўся вільготным дыханнем цяпла,
нібы пальцы жанок – да адкрытых ран.

Ён усім наліваў, хто сядзеў за сталом.
Як самому сабе, усё, што было.
І такайскія віны, ямайскі ром
адбівалі блакітнага неба свято.

Наліваў і думаў: «Калі мы яшчэ
зберамося вось так без ніякіх спраў?
Ўсе жывыя і кроў яшчэ не цячэ.
Я іх сам знаходзіў і выбіраў.

Я іх сам крышаваў, нібы родных сваіх,
я іх вёў за сабой цераз цемру і страх,
я трымаўся за іх, я помніў пра іх
і запальваў сонца на іхніх сцягах.

Як адзін, няголеныя, але
яны светам кіруюць, як я іх вучыў.
Я іх ведаю ўсіх, хто пры гэтым стала
глушыць ром і мадэру, якая гарчыць.

Я натхняю кожнага словам адным,
я даю ім надзею, веру і жарсць,
я кармлю іх, я наліваю ім.
Але хто з іх усіх мяне здасць?

Хто з іх сука, якая мяне закладзе?
Хто на вечныя клятвы плюнуць гатоў?
Хто таварыша кіне й пакіне ў бядзе
і ўсіх нас падвядзе пад валыны мянтоў?»

...Наймалодшы, што меў на шчацэ рубцы
й джынам паленым запіваў какаін,
нерваваўся так, як усе курцы,
што курыць не могуць свой нікацін.

І крычаў яму: «Бос, ну што за базар?
Мы парвем іх, нам дапаможа лёс,
наша зброя і наш малады азарт,
і ўсе кулі, што маем у целах, бос!»

Але ён наліваў яму й гаварыў:
«Наш фартовы лёс – не на ўсе часы.
Ты ім першы сальеш, як націснуць згары,
ўсе рахункі, імёны і адрасы».

Малады маўчаў, не маючы слоў,
апусціўшы вочы ніжэй ад зямлі,
забываючы ўсё, што ён тут наплёў
і што іншыя перад тым наплялі.

...За акном унізе цякла рака,
аддаляючы іхнія спеў і плач.
І агонь ад далёкага маяка
пазалочваў дахі суседніх дач,

пазалочваў галіны дрэваў здаля,
пазалочваў машын танаванае шкло,
пазалочваў усё, што дала зямля,
пазалочваў усё, што будзе й было,

пазалочваў пакой, дзе была братва,
іх пагляды, словы і ўсё ў жыцці.
Бо нічога не зменіцца, толькі трава
будзе кожны год іначай расці.

Іх ахова стаяла каля дзвярэй,
ую ноч стаяла, крыху наўзбоч,
разумеючы, хто вядзе тут рэй
і каго яны вартавалі ўсю ноч.

А яны ўсё, што ў іх на стала было,
дапілі да рэшты – сабе на здзіў.
Потым кожны з іх уключыў мабло
і лічыў званкі, што за ноч прапусціў.

І над кожным паволі, паўзверх плячэй,
праступалі німбы, нібы агні
аварыйныя, каб іх бачыць лягчэй
было ў цішы, у цемры, на глыбіні.

(Вони сказали: за що ти тримаєшся, брат...)

Яны сказали: «За што ты тримаєшся, брат?
Мала ў тваім жыцці было бед і страт?
Мала крыві і жоўці ў тваім жыцці?
У пракурора спытай, па якім артыкуле йсці».

Яны супакойвалі: «Што ты б'ешся, як рыба аб лёд?
Вось табе адрасы, вась білет на твой самалёт.
Выграбеш паступова, ты ж не апошні псіх.
Трэба своєчасова вучыцца здаваць усіх.

Ты пастарэў, брат, таму давай без абраз.
Час змяніўся да лепшага – досыць зірнуць на нас.
Калі вельмі доўга сядзець ля плыні ракі,
раней ці пазней уніз паплывуць мерцвякі».

Яны казалі пра сем'і й біржавікоў,
пра траблы з бюджэтам, аўганскіх баевікоў,
пра польскі рынак і пра кітайскі прарыў.
Я іх спачатку слухаў, а потым загаварыў:

«Я нарадзіўся ў краіне, якое няма даўно.
Я знішчаў яе сам і пускаў на дно.
Я гэту краіну хаваў, калі вас яшчэ не было.
Так што не вам мне расказваць пра сям'ю і цяпло.

Я ў гэты бізнэс прыйшоў з вуліцы шчэ за саўком,
я ведаю, што сацыяльная роўнасць –
самы хімерны фантом.

Я паліў кааператараў васьмідзясятых,
фірмачоў дзевяностых мачыў.
Я нідзе не вучыўся палітэканоміі,
і нікога сам не вучыў.

Я вывозіў цёплых банкіраў у прыгарадныя лясы.
Я купляў губернатараў і прадаваў галасы.
Я, ад вас у адрозненне, не забываў сваіх страт.
Бачыш мой шнар, сыноч? Гэта на мяне ўпаў банкамаат.

Нават у двухтысячных, калі з'явіліся вы –
дзеці лібералізму, вершнікі без галавы,
я тапіў караблі ўсім партовым мытням на здзіў,
басанож у Варну з Канстанцы па Чорным моры хадзіў.

І ўсё, што вы можаце ведаць пра католікаў і мусульман, –
толькі туман, густы прыбярэжны туман,
дзе вы згубіліся, як піянеры, вашым важатым на жах,
як салагі-пяхотнікі ў травеньскіх цёплых дажджах.

Няма ніякіх няверных, няма ніякіх святых,
ніякіх праведных старцаў і грэшнікаў маладых,
ніякіх партнёраў, ніякіх, сыноч, даўжнікоў –
ёсць толькі наша сонца, замерзае між снягоў.

Ёсць толькі нашы жанчыны, што сэрца спыняюць табе,
ёсць толькі наша ўдзячнасць Госпаду, што ў журбе
мы адчуваем, як рыба,

калі рака прамярзае да дна.

Бо там, дзе для вас трывае партнёрства,

для мяне трывае вайна.

Ёсць толькі тыя, каго мы ад смерці не збераглі,
няважна, як яны згінулі, няважна, дзе і калі.

Ёсць толькі наша радасць і ўменне,

якія не здрадзяць нідзе.

А ўсе нюансы вядзення бізнэсу

вырашае адна РГД.

І што вы мне кажаце бздурны пра даляры й рублі,
нам з вамі разам ляжаць у адной зямлі,
а наша зямля, як вера, глыбокая й чорная, як бяда,
і з таго боку ў яе паветра, а з гэтага боку – вада.

Час не змяняецца, гэта змяняемся мы,
мы праз снягі прабіваемся, мы выходзім з турмы,
мы пераходзім межы і доўг вяртаем стары –
калі хто і прыйдзе на нашы хаўтуры, дык ворагі і сябры».

І ўсё, што між намі гучала на ўскраіне цішыні,
вырывалася з горлаў, запальваючы агні,
і тыя агні гарэлі й міргалі, як маякі,
на якія выходзілі з цемры
зомбі, прывіды, мерцвякі.

(І што це була за осінь, з утечамі та кредитами...)

Што гэта была за восень, з уцёкамі ды крэдытамі:
сховішчы ў розных норах заместа дому,
званкі з чужых тэлефонаў, якія былі настолькі забітымі,
што паміралі ў руках ад знясілення й стомы.

Але яна моўчкі глядзела, бы спадзявалася
на выпадковыя дахі, – і халадэча не шкодзіла.
І нават калі было можна пайсці – яна заставалася.
І нават калі было можна застацца – яна сыходзіла.

Чытала мне жыцці святых з такімі дзівоснымі рэчамі,
бо мы й не мелі тады асаблівага выбару:
пра ўсе твая цуды Антонія,
што мне падаваліся спрэчнымі –
дзе ён выходзіць на бераг і прапаведуе перад рыбаю,
расказвае рыбам пра ўсё, што нас аб'ядноўвае,
пра чорны пергамін паветра, дзе ўсё ўжо
пра нас напісалі,
пра страхі, што мы адольваем, пра сны,
што мы робім асноваю,
што поўняцца нашым подыхам,
рысамі й галасамі.

Апавядае пра вецер пад скурай,
які нас робіць упартымі,
пра жаночыя косы,
якія нас робяць блюзнерцамі,
пра глыбокія вадаёмы, дзе нам рыбачыць не варта,
каб не вылавіць птушак з разарванымі сэрцамі.

Стаіць над вадою нястомна, гаворачы рыбам словы
пра ненадзейнасць усіх плаўнікоў, якімі яны тут рухаюць.
І рыбы слухаюць, высунуўшы галовы.
Задыхаюцца, але слухаюць.

(Глибокі подвір'я, на яких уночі не чути нікого...)

Глухія начныя падворкі, дзе не чуваць нікога,
і толькі яблыкі падаюць, прабіваючы лісце.
Жанчыны ў верасні чуля, быццам пальцы сляпога,
быццам у кожнай яшчэ адзін голас прачнуўся і пасяліўся,
і размаўляе са мною, і тлумачыць жыццё мне,
простыя словы і рэчы – першы раз, як падлетку:
што ў верасні нават вада робіцца мутнай і цёмнай,
памятаючы ўсё, што з ёй адбывалася ўлетку;
што ў верасні подых жанчыны грэе, нібы каменне,
прыкладаеш да горла, і ён спыняе ангіну,
што ўвосені ў жанчын прачынаецца дзіўнае ўменне
бачыць у цемрадзі кожны дом і любую сцяжыну;
што нават апошняя вулчка з ейнымі псамі,
з брамай зачыненай і паўночным трамваем –
гэта прытулак для ўсіх нас, з нашымі галасамі,
сховішча для святла, што мы ў сабе трымаем.
Хутка і нам, я думаю, ісці скрозь зімовыя ночы,
што ўжо стаяць і чакаюць за гарадскою сцяною.
Нават калі я вас і не выведу, я ўсё адно буду крочыць,
так што й вы не спыняйцеся, ідучы за мною.

А ўсім, хто тут застаецца, у вераснёвых будынках,
вам, мужчыны й жанчыны, шчаслівыя і няўдахі,
усім, хто прасейвае час у аптэках, школах, на рынках,
усім, хто дбайна збіраў свае колеры й пахі;

усім перасычаным, перароджаным, перагружаным,
усім, хто ў сочыве цемры – корсткаю косткай,
хто любіць у гэтым горадзе, слотай забруджаным, –
усім вам першага снегу й зімы няжорсткай.

Інею вам на дахах, сонца на кратах.
Гарачае вам знявагі. І ведаў – што да чаго.
Нараджайце вясёлых дзяцей.
Памірайце ў сваіх пенатах.
Кідайце гэты халерны горад.
Вяртайцеся ў яго.

(І жінка з чорним, як земля, волоссям...)

Тую жанчыну з чорнымі, як зямля, валасамі,
ведаю столькі год – нават пазнаю крокі:
паміж мною ды іншымі адрасамі
ходзіць сабе, не турбуючыся ні трохі.

Ходзіць паміж святла й гарачага лісця,
ходзіць паміж муроў і птушыных крыкаў,
паміж ручаёў падземных, якія перапляліся,
паміж усіх сваіх сноў і фрыкаў.

Ходзіць сабе на стадыёны і рынкі,
хаваючы ў куртцы тэлефон і біклагу.
І я гатовы паліць у ейным квартале будынку,
каб яна на мяне звярнула ўвагу.

Гатовы бамбіць урад і навалач абласную,
ператвараць у партвейн ваду ў азёрах і рэчках,
толькі б яна, згадаўшы, што я існую,
часам пісала лісты аб надвор'і ды іншых рэчах.

Гатовы ладзіць на ейнай вуліцы страйкі,
каб толькі быць з ейнай лютасцю і пшчотай,
каб толькі слухаць яе надрыўныя байкі
пра тое, з кім яна спіць, па кім памірае ўпотаі.

Я вынайду новыя літары, выраблю новы голас,
заб'ю ўсіх старых паэтаў, якія штось яшчэ пішуць,
каб яна забывала ўсё, што ведала колісь, –
проста глядзела ў цемру, проста слухала цішу.

Ейную памяць заглушыць музыка дажджавая.
Неба за ейнымі вокнамі будзе стаяць парожнім.
Хай забывае пра ўсё.
Хай нават мяне забывае.
Толькі мяне хай забывае апошнім.

(І коли відліга зупиніцца на горбах...)

І калі адліга спыніцца на лугах,
калі дрэвы будуць стаяць у цёмных снягах,
свежы сцішаны вецер, сарваўшыся з узбярэжжа,
дакранецца й адчуе цяпло на яе губах.

Яе скура святлейшая за серабро ў малацэ,
нібы стома нябачнай слязой замрэ на шчацэ,
нібы рэчышча ўзімку засыпле зорамі й снегам,
і адбіткі памерлых стаяць у халаднай рацэ.

Бо даўно прамінуў п'янкі лістападаўскі фэст,
скавышы і завеі ўшываюцца ў кожны паўезд,
покуль мовай паветра й вады на паўночных прычалах
неадчэпнай прастуды яшчэ фармулюецца змест.

Гэта потым, калі туманы дойдучь сюды,
затапіўшы масты і прыгарадныя сады,
яна будзе штосьці казаць аб чорных прытоках
і чаўнах заснежаных, цяжкіх ад сцюжы й вады.

Бо ўсе словы, якія былі між ёй і табой,
пераплеценныя між сабой вераснёвай травой,
паглядзі, як сказанае вамі ўжо праступае
збітым подыхам вільгаці, музыкай гарлавоў.

Захавай гэты рух у паветраных ямах цяпла,
паняверку, якая ўпарта яе вяла, –
і калі яна спынялася й замірала,
і калі яе не было,
і калі была.

З кнігі «Жыццё Марыі» (2015)

(Нашы дзіти, Маріе, растуць, ніби трава...)

Нашы дзеці, Марыя, растуць, як трава:
спрацаваныя рукі, стрыжаная галава,
па адрасах часовых туляюцца, як піраты
паўжывое дзяржавы ў пошуку ежы й пітва.

Жывуць сваімі законамі, страхамі і маной,
не патрабуюць зменаў і маралі дурной.
Якія могуць быць змены ў тым, чаго не існуе?
Якая ўжо тут мараль між вайной і труной?

А вось твой, Марыя, сын зусім не па-людску жыве:
з галавою ў відзежах, цудах і харастве,
кажа дзіўныя словы, быццам сіла ў любові,
а без любові, маўляў, не расці й траве.

Кажа, ніякі закон не мае вагі
і ўсе нашы страхі прывідныя, бы снягі,
а ворагі ў нас з'яўляюцца толькі таму, што
мы гэтых ворагаў першыя б'ем з нагі.

Але ж мы сваіх ворагаў помнім у твар,
ведаем, колькі схаваў іх лясны гушчар,
колькі і дзе працуе на нашых заводах,
колькі ахвяраў на наш пакладуць алтар.

Хто іх прывёў, скажы, на нашы палі?
Якога... цуда жывуць на нашай зямлі?
Чаму нашы дзеці, Марыя, глядзець павінны
у іхні аўсвайс – хто яны і адкуль прыйшлі?

А вось твой сын заўсёды з чужымі, твой сын
апавядае чужым, з якіх рычагоў і спружын
складаецца неба над намі ў гэтую поўнач,
выхоўвае іхніх дзяцей, суцішае іхніх жанчын.

Не можа чужых быць, кажа, – тут, дзе сума й турма,
дзе на паўгода дажджы й на паўгода зіма,
чужымі нас, кажа, робіць наша пагарда,
яна сама нас знаходзіць і забівае сама.

Таму нашы дзеці просяць гэтак сказаць яму:
хай са сваёй сумою ў сваю турму
валіць адсюль і ўсіх забірае чужынцаў,
усіх, хто верыць яму невядома чаму.

Хай забярэ ўсе іх кнігі – далей ад бяды,
хай ачысціць ад ромаў вёскі і гарады,
ад равінаў і муфціяў, кніжнікаў і прарокаў –
хай іх выводзіць адсюль, калі мае куды.

Іначай мы пусцім да неба цяжкія дымы,
іх базарныя будкі й малельныя спалім дамы,
горкія сінагогі й крохкія мінарэты –
усё, чаго зразумець не маглі й не хацелі мы.

Хай іх выводзіць і сам разам з імі йдзе,
каб за пажарам не здарыцца горшай бядзе,
хай памятае, што ўсіх, хто тут застанеца,
мы ўсё адно патопім у нашай вадзе.

Хай забірае адсюль усіх гэтых людзей,
хай там іх цешыць любой са сваіх ідэй.

Хай толькі потым вернецца. Вернецца і ўратуе
калі не нас, то прынамсі нашых дзяцей.

(Звідки ти, чорна валко, пташина зграє...)

– Адкуль ты, птушыная зграя, вусцішная навала?
– Мы, капелане, з гораду. Таго, якога не стала.
Мы прыйшлі, капелане, з паклажай стомы і болю.
Перадай сваім, што страляць няма па кім ужо болей.

Наш горад з жалеза й каменю быў збудаваны калісьці.
Цяпер у кожнага з нас у руках па дарожнай валізцы.
Валізкі поўныя попелу, сабранага пад прыцэлам.
Нават у нашых снах цяпер пахне гарэлым.

Жанчыны з нашага гораду не ведалі пра бяссонне,
хоць іхнія пальцы ўночы краналі бяздонне.
Крыніцы былі імклівыя, нібы хвілі.
Цэрквы былі прасторныя. Мы іх самі спалілі.

Найлепей пра нас раскажуць нашыя надмагіллі.
Мы тут, капелане, каб з намі проста пагаварылі.
Даруй нам сваю любоў. Прабач нам нашы няшчасці.
Ты ж, капелане, тут дзеля споведзі і прычасця.

Наш родны горад спалілі – скажы, навошта?
Скажы прынамсі, што хтось заплаціць па коштах,
што хтось вінаваты адкажа за смерць нявінных.
Скажы хоць штосьці, чаго не скажуць нам у навінах.

– Добра, давайце я вам раскажу, што такое страта.
Вядома, усіх вінаватых чакае за ўсё расплата.
Дарэчы, невінаватых яна чакае таксама.
І тым, хто зусім ні пры чым, тая ж куля і тая ж яма.

Чаму менавіта вы? Не трэба марных папрокаў.
Патрэбна было чытаць уважліва кнігі прарокаў.
Патрэбна было абмінаць пякельныя дзверы.
Памылка міранаў – не бачыць у дзеі сімвалаў веры.

Помніце, што сказана ў прарокаў пра боль і цярпенне,
пра птушак, якія падаюць на гарады, як каменне?
Вось тады й прыходзіць расплата ў крыві па локаць.
У канцы там наогул жахліва, нават не буду палохаць.

Якая між намі розніца? Як між галоснымі й зычнымі.
Кожны з нас гатовы да смерці – тэарэтычна,
калі гэта будзе не з ім. Толькі смерць не з кіно дзіцячага.
Я заўсёды кажу пра гэта сваім,
калі болей сказаць няма чаго.

Я не маю ведаў пра кон, толькі боль і нервы.
Я не ведаю, дзе вам жыць, што і як цяпер вы.
Я сказаў толькі тое, што ў кожным такая ж навала.
Каб вы ведалі, як нам усім не пашанцавала.

(А зараз я розповім тобі, як зустрічався з дияволом...)

А зараз, Марыя, пра тое, як я сустракаўся з д'яблам.
Д'ябал мае адзін адказ усім нашым траблам –
уводзіць табе пад скуру волава з мёдам і перцам,
прышывае табе да цела ўласныя голаў і сэрца.

Будзеш хадзіць з яго галавою, бачыць яго вачыма.
Сонца лавіць у небе, думаць, у чым прычына.
Усё адно анічога не сцяміш і не спаймаеш.
І застанешся з тым, у што верыш,
то бок з тым, што ты маеш.

Д'ябал, Марыя, – гэта кравец, чорны майстар з Бронкса,
у лёгкіх яго палае агонь, у вачах яго плавіцца бронза,
шые на святы нам фракі і нагавіцы са стрэлкамі,
арганізуе бойкі з вулічнымі перастрэлкамі.

Прыводзіць сабе ўначы залатых кітаянак,
а потым іх целы ў затоцы топіць пад ранак,
кладзе табе ў рукі пакункі з ранішняй поштай,
просіць аднесці, ты знаеш, куды і навошта.

І я, Марыя, хадзіў да прагных з той перадачай,
тыя бязважкія скруткі, тыя канверты гарачыя,
зношваў сэрца сабе пад улюбёнай футболкай,
прабіваў сабе скуру яго цыганскаю голкай.

Але мяне заўжды выратоўвала твая ўвага,
трымала тваёй любові летняя смага,
абаранялі твае дрэвы, што снегам пакрыліся,
напаўняла цяплом радзімак тваіх кірыліца.

Д'ябал, Марыя, не ведае, што рабіць яму з намі,
з нашымі галасамі, з нашымі снамі.

Ён мае справы з шоўкам, ён трымаецца сушы.
Што яму нашыя беды, што яму нашыя душы?

Адкуль яму ведаць, як ламаецца голас
ад размоваў з табою, як высыхае горла
ад таго, што маўчыш ты, як вырастаюць расліны,
як шнары загойваюцца ад тваёй светлай сліны.

Пра што ён можа дазнацца ў сваёй майстэрні?
Нашыя спевы гучаць яму ўсё нясцерпней.
Нашыя лютасць і гнеў яму – дзіўнае дзіва.
Але адсутнасць веры дзіўная асабліва.

(З чого все почалося...)

З чаго ўсё пачалося?

Яна загаварыла пра мужнасць і зброю.

Ейны голас нават не голас – хутчэй шмаггалоссе.

Таму покуль яна казалася, мне падалося,
што яна наагул размаўляе сама з сабою.

Так для мяне складаючы літары й гукі,
што кожнае слова мігцела і зіхацела.

Нават пра парфумерныя, эфемерныя штукі
апавядала, нібыта пра Хрыстовыя мукі,
спяваючы там, дзе было ўжо цалкам незразумела.

Як яна мне тлумачыла свае міты:

у кожным з нас неад'емна жыве адвага,

бо гісторыя – толькі руіны й магільныя пліты,

заўтрашні дзень – толькі чорная глеба

й чырвоныя метэарыты,

а любоў – як патрэба дыхаць,

як голад і смага.

А значыць, трэба змагацца за права класціся разам,

граміць варожыя войскі, каб разам штодня прачынацца,

верыць начным пакоям і абарваным фразам,

ранячы рукі аб тросы, радавацца паразам,

робячы святам кахання

найбудзённую працу.

Кожнаму слову – верыць. Хай сабе і хімера.
Будуць радасць і вернасць. Хай сабе і гаркота
запячэцца крывёю на мундзіры жаўнера.
Што трымае птушку ў паветры? Вядома, вера.
Што трымае рыбу ў вадзе? Вядома, пяшчота.

(Пам'ятаеш? – питаю...)

Памятаеш? – питаю.

Не, – кажа, – не памятаю.

Памяць, – кажа, – гэта як рэчы з Кітаю –
іх так шмат, што ў іх аніякага сэнсу.

Што мне з той памяці? Я ўсё адно не ўваскрэсну.

Ты не ўваскрэснеш таксама. Пустыя размовы.

Зіма будзе доўгай.

Рыхтуйся, калі не гатовы.

Чаму, – кажу, – не гатовы? Заўжды гатовы.

Бачыш чорны бушлат, бачыш дым партовы?

Бачыш лязо нажа й баявыя кастэты?

Я дзесяць гадоў імкнуўся даведацца, дзе ты.

Мне дзесяць гадоў балела, з кім ты і што вы.

Калі ты не зразумела,

магу паўтарыць, я гатовы.

Не трэба, – кажа, – я ўсё адно нічога не разумею.

Я ўсё памятаю. Я маю сякую-такую надзею.

Ды што мне з той памяці? Расчараванні й распач?

Памяць – як рэч, як здабыча – заўсёды побач

з тым, хто яе здабыў, каму яна мае належаць.

У такія снягі заўжды прачынаецца нежыць.

Ну так, – пагаджаюся. – Помніць усё – гэта шмат.
Памяць, яна як час. У мяне яе больш няма.
Ані ўспамінаў, ані кашмараў не засталася.
Нават за ўвесь гэты час не пасівела валоссе.
Трохі сумнеўных набыткаў. Трохі сумнеўных стратаў.
Хочаш д’яблу падняць настрой –
дай яму пару парадаў.

У такія снягі пачынаецца ўсё спачатку.
Раптам змаўкаеш, пасля парушаеш сваю маўчанку.
Я дзесяць гадоў зашываў чорны ветразь нашай паразы.
Я дзесяць гадоў забываў усе твае словы і фразы.
Памяць, яна як ты. Яна – твой голас, туга твая.
Хтосьці заўжды забывае.
Хтосьці заўсёды згадвае.

(Не розуміючи після, не сприймаючи до...)

Не розумеючы, што да чаго, не цямячы, дзе й нашто,
усё ідзе, як павінна ісці, ідзе сабе як ідзе.

Я жыву ў краіне, у якую не верыць ніхто,
і размаўляю мовай, якую не разумеюць нідзе.

Але покуль хаця б ты адна чытаеш нашы радкі,
покуль прынамсі ты застаешся тут,
нам і далей выпадае па клавішах ці ад рукі,
нам і далей выпадае помніць пра твой маршрут.

Мы нават не памятаем, хто і пра што гаварыў,
мы нават не заўважаем заган тваіх і акрас.
Галоўнае, каб ты лавіла кожны раз гэты рытм,
паўтараючы ўсю нашу ерась даслоўна за кожным з нас.

Каб насіла ў кішэнях нажніцы й ключы,
выцягваючы са смерці невядома каго,
маючы толькі імёны паэтаў, якіх цытавала ўначы,
і рваны салодкі апёк грамадзянства свайго.

Трымаючы неба ў вачах – і паветра нясе,
бароніш нават тады, калі шанцаў нуль,
мову сваёй пяшчоты, што разумеюць усе,
межы сваёй свабоды, бачныя адусюль.

Магдаліна

(*Магдалина*)

Вось і табе, Магдаліна, каляднай ноччу
анічога не свеціць, колькі ні стой на марозе.
Дзе яны ўсе, рашучыя ды ахвочыя,
мужчыны, якія прыходзілі ў радасці і трывозе.

На Каляды ніхто не хоча тваёй любові,
на Каляды ўсе хочуць радасці і надзеі.
А каханне – самае горкае слова ў мове,
самае безнадзейнае ў гэтай завеі.

Хадзі, Магдаліна, хадзі з таварам сваёй пяшчоты,
гандлюй пяшчотай, як мідыямі на прычале.
Мужчынаў ломіць ад вусцішы й адзіноты.
Такой журбы, як твая, нікому не выбачалі
іхнія хворыя сэрцы ды расхістаныя нервы.
Яны і налева – тройчы, каб не сурочыць.
А такіх, як мы, не пускаюць нават у цэрквы,
бо праз такіх, як мы, абразы́ міраточаць.

Каму сёння справа да мідыяў і кахання?
Ноч адно пачынаецца. Паспрабуй пераплысці.
На Каляды ў царкву ходзяць сумленныя грамадзяне.
А на вакзалах спяць алкаголікі й атэісты.

Я дам табе трохі спакою, спі, Магдаліна,
без атруты й знямогі, засні хоць сёння.
Хочаш, я раскажу табе пра жанчыну,
што гэтай ноччу мае сваё бяссонне?

Колькі сутоння ў пальцах тваіх халодных,
нібы ты рыбу лавіла ў паўночнай плыні.
А ў яе столькі ззяння ў цёплых далонях,
скура ў цемры зіхціць і ўзімку не стыне.

Вось таму й ноч стаіць над рэкамі і лясамі.
І ўсё, што ты хочаш, – гэта заснуць без гасцей.
Ёй таксама нялёгка, з яе галасамі.

Але сёння Раство.

Яна верыць.

І ёй прасцей.

Снег нараджаецца ўгары.

Замятае вокны і ліхтары,

замятае вуліцы і двары.

Толькі не гавары,

не гавары.

Спі,

заўтра ўсё мне скажаш сама.

Дыхае ў лёгкіх тваіх зіма.

Ноч, як авечка, просіцца ў сенцы.

Тахкаюць сэрцы.

Тахкаюць сэрцы.

(Доки тебе стереже твоя спрага...)

Пакуль у табе жыве твая прага,
пакуль цябе трымаецца вера,
і сонца плыве з дакладнасцю птаха,
і час крадзецца з пільнасцю звера.

Край ліхаманіць вакзальнай аблавай.
Цёплыя рукі і ў снежань дарогі.
Радзіма баліць перабітаю лапай
шчаняці, што рвецца з начное аблогі.

Ірвіся, ірвіся з ночы й туману,
выгрызай роспач, шукай надзею.
Я пасля буду лекаваць тваю рану,
наколькі змагу, наколькі паспею.

Я потым усё зразумею і ўбачу,
як толькі вырвуся разам з табою, –
ую тваю беспрытульнасць сабачую,
дзіцячую веру з дарослай журбою.

Пакінь ні з чым іх подлюю варту,
абмінай іх падступныя пасткі.
Варта біцца і ўставаць варта,
нават калі зноў прыйдзецца ўпасці.

Зоркі маюць вісець над табою
ці разрывацца пад небасхілам.
Сэрца павінна разам крывёю
несці жыццё капілярам і жылам.

Косткі маюць моцна зрастацца.
Шнары павінны дадаць нам злосці.
Штосьці з табою павінна стацца.
Штосьці ўжо сталася й станецца штосьці.

Пакуль ты ўсім гэтым жывеш і марыш.
Пакуль ты прагнеш. Пакуль палюеш.
Пакуль ты ўсё гэта ў сабе трымаеш.
Пакуль ненавідзіш. Пакуль ты любіш.

3 КНИГІ «ТАМПЛІЕРЫ» (2016)

(Їй п'ятнадцять і вона торгує квітамі на вокзалі...)

Їй пятнаццаць і яна гандлюе кветкамі на вакзале.
Паветра за шахтамі салодкае ад сонца і ягад.
Цягнікі заміраюць на хвілю і рушаць д'алеі.
Вайскоўцы едуць на Ўсход, вайскоўцы едуць на Захад.

Ніхто ў яе горадзе не жадае спыняцца.
Ніхто забраць не хоча яе з сабою.
Яна думае, робячы з раніцы сваю працу,
што нават гэтая тэрыторыя можа быць блізкаю й дарагою.

Што і яе, выяўляецца, не хочацца кідаць надоўга,
што за яе, выяўляецца, трэба чапляцца зубамі,
што для любові досыць гэтага вась вакзалу старога
у летняй пустой панараме.

Ніхто ёй не тлумачыць, у чым прычына.
Ніхто не прыносіць кветкі на магілу яе старэйшага брата.
Скрозь сон чуваць, як фармуецца ў цемры айчына,
нібы хрыбет у хлопчыка з інтэрната.

Фармуюцца цемра й святло, складаюцца разам.
Летняе сонца перацякае ў зімы.
Усё, што робіцца з імі ўсімі, і называецца часам.
Галоўнае разумець, што ўсё гэта робіцца ўласна з імі.

Фармуецца ейная памяць, у радасці й жалі.
У гэтым горадзе нарадзіліся ўсе, каго яна знае.
Засынаючы, яна згадвае ўсіх, што адсюль паз'язджалі.
Калі згадаць няма каго больш, яна засынае.

(Як ми будували свої дома...)

Як мы будавалі свае дамы?
Калі стаяць пад небам зімы –
крохкім, знікомым – і разумець,
што жыць трэба там, дзе цябе не палохае смерць.

Будуй сцены з водарасцяў і травы,
капай ваўчыныя ямы й равы.
Звычайка жыць з усімі, хто ёсць і міне.
Айчына – там, дзе цябе
разумеюць, калі ты гаворыш у сне.

Кладзі камень на камень, будуй свой дом,
там, дзе гліна й густы чарназём,
з кішэняў зямлі выцягвай вугаль і соль,
бо для вяселля й хаўтураў патрэбныя сцены і столь.

Трэба мець месца, якога не будзе шкада.
Вада чагось вартая, калі гэта пітная вада.
Калі сапраўды шукаць вінаватых, то гэта не мы.
Мы ўсё жыццё будавалі свае дамы.

Глыба да глыбы, цвік па цвіку, сцяна па сцяне.
Калі можаш спыніць, то спыні мяне.
Але калі хочаш, каб больш мяне тут не было,
апроч мяне, давядзецца забраць і маё жытло.

Падалей ад пустэчы, бліжэй да жыцця.
Дрэвы будуць расці, будзе расці дзіця.
Выступае раса на лісце тытуню.
Мы будавалі так, што нябёсы раслі ў вышыню.

Быццам пустая мова чакала нас,
і нападунялі, за словам слова, за сказам сказ.
Быццам імёны рэчаў ажывалі на языку.
Глыба да глыбы, сцяна за сцяною, цвік па цвіку.

Голас моцнаму – спеў, слабому – малітваслоў.
Мова знікае, калі на ёй не гаворыцца пра любоў.
Дні не маюць сэнсу без цемры начной.
Чорнае сонца, свяці, свяці нада мной.

(В місті з'явилися невідомі святі...)

Дзіўным святым закарцела ў горад прыйсці:
маліся каменю й спалі на дыванах.

Якая сувязь з госпадам пры такім пакрыцці?
Малой крыжы на патрэбных табе дамах.

За імі прыйшлі вайсковыя – і запалала зямля.
Выразалі бязбожнікаў, потым парафіян.
І Ёна тады напісаў тлумачальны ліст, а пасля
сабраў свае рэчы й рушыў за акіян.

Цяпер у Гішпаніі, – думаў ён, –
на перавалах ляжаць снягі,
а дзеці на пляжах палююць на залатых медуз,
там ёсць праца й начамі не душаць грахі,
там вецер хаваецца ў складках рыбацкіх блуз.

А тут, сярод асірыйцаў, вусцішней кожны міг,
і схавацца няма куды ад агню,
і што ім, асірыйцам, да прароцтваў маіх,
смешна думаць, нібыта я ўсё гэта спыню.

Ён грузіцца разам з усімі й плыве ў гумовым чаўне,
і мора не мае межаў, і суша толькі на дне.
Зняўшы пярсцёнак, плаціць за перавоз,
разлічвае на тры дні ваду, цыгарэты і лёс.

Але сярод мора іх супыняе патруль,
і Ёну дзіраваць лёгкае найвастрэйшаю з куль,
і Ёна ідзе на дно, якога няма, і покуль ідзе,
яму руку працягвае госпад,
што быў увесь час немаведама дзе.

Я выплюну цябе на бераг,
як выплёўвае нажыўку найбольшая з рыб,
я ўдыхну ў цябе жыццё, як удыхаюць гук у сурму,
я вярну табе голас, калі ты зусім ахрып.
Ты мусіш жыць там,
дзе ты мусіш жыць, і не пытайся чаму.

Нават калі абмінеш аблавы з пасткамі на мяжы,
нават калі схавашся ў іншыя гарады,
ты ўсё роўна не будзеш шчаслівы там, дзе ты ўсім чужы,
бо ў выгнанцаў на вуснах цішыня назаўжды.

Я ведаю, ты не хочаш жыць у пажары й журбе,
ведаю, як палохае стук у дзверы ўначы.
Можна ўцякаць ад мяне, але не ўцячы ад сябе.
Дый ад мяне, калі шчыра, таксама ніяк не ўцячы.

Тады Ёна сушыць рэчы, а потым прыходзіць назад.
Праветрывае ў пакоях, глядзіць, як разросся сад,
як яблыкі падаюць і ляжаць у траве,
бы рыба на сушы, яшчэ не памерла, але – ужо не жыве.

І калі не збіраць іх штодзённа,
яны немінуча памруць.
І раса праступацьме на іхняй скуры, бы ртуць.
Госпад сам сабе абаронца, ахова й браня.
А вось за дрэвамі варта глядзець штодня.

(Стільки дощу не вмістить жодна весна...)

Столькі дажджу ні адна вясна не знясе.
Добра было б імёны запомніць усе.
Ведаць, калі сыходзіць, і не шкадаваць, ідучы.
Добра было б умець.
Я не ўмею яшчэ.
Навучы.

Але да апошняй запалкі вечар прамок.
І дотык тваёй рукі – вільготны апёк.
Апякае лістота, пякуць начныя агні.
Патлумач, як ты дыхаеш на такой глыбіні.

Добра было б адчуваць жыццё, якім яно ёсць.
Разумець, што яно выключна тваё – і досць.
Цешыцца ім штораціцы й радавацца ўначы.
І не думаць больш пра цябе.
Я не ўмею яшчэ.
Навучы.

Але паветра ў траўні – рэзкае, нібы шкло.
Я знаю – табе замінае ўсё, што з табой было.
Ведаю, як ты баішся сэрца свайго,
што не хоча нічога і прагне ўсяго.

Столькі дажджу – а ён цячэ і цячэ.
Я ведаю ўсё, што можна ведаць на свеце яшчэ.
Дрэвы над галавою. Цемрыва на плячы.
Я ведаю ўсё.
Я гатовы вучыцца далей.
Навучы.

(Ловити її, мов рибу, не відходити від води...)

Лаві яе, нібы рыбу, не адыходзь ад вады,
пакуль вымываюць хвалі пяску залатую руду.
Усё пачалося з таго, што я прыйшоў за ёю сюды.
Усё закончыцца тым, што я без яе не пайду.

Разгортваюцца нябёсы ў блакіт і золата дня.
І птушкі ўгары малююць колы свае.
Я ведаю свет на памяць, аж да самага дна.
Адно, чаго я не ведаю, – як мне злавіць яе.

Колькі часу і высілкаў я змарнаваў, пакуль
птушкі перагукаліся, смеючыся ў лісці.
Я з радасцю кінуў бы ўсё і пайшоў адсюль,
проста я больш нічога не ўмею ў гэтым жыцці.

Я з радасцю ўцёк бы яшчэ сто прыліваў таму,
забыў бы, як востра й балюча вада пяе,
ды тыя, каму я веру, вучылі мяне аднаму –
лавіць яе, нібы рыбу, лавіць яе.

Іншых заняткаў не ведаў я з той пары,
з усіх уменняў абраўшы ўменне штодзень
ладзіць кручкі, якія звяняць на вятры,
каб паляваць на голас і паляваць на цень,

сачыць, як лепіцца сонца з летніх гадзін,
як пачынае завея танчыць за ветрам услед,
сачыць за фазамі месяца, бо толькі месяц адзін
уплывае на рух акіянаў і галасы кабет,
каб іхнія радасці ўслед за смуткам ішлі.
Адшліфаваная галька. Вымакляя руда.
Берагавыя лініі хтосьці правёў па зямлі,
каб свет здаваўся складаным, нібы марская вада,
каб вырывала са сну прылівамі насланьня,
і ўпартымі, як баі, былі веды твае,
каб ты заўжды і паўсюль, штоночы й штодня,
лавіў яе
і адпускаў,
і зноўку лавіў яе.

З НОВАЙ КНІГІ «АНТЭНА» (2018)

(Голос іі схожый був на траву...)

Голас яе падобны быў на траву,
якая ад ветру гнецца, але расце.

Яна казала яму: «Выбач, што я раву,
выбач, бо столькі злосці ў іхняй лухце.
Хутчэй бы нарэшце ўжо наступіла вясна.
Ты ж ведаеш сам, што гэты дзіцёнак твой».

Калі скідала адзежу і паварочвалася да акна,
ён чуў, як ноч працякае высока над галавой.

Калі яна засынала ў яго на плячы,
прыходзілі сны з тагасветнай далечыні.
Таму, што ён мог кранаць яе толькі ўначы,
ён палюбіў болей ночы,
болей за дні.

Ён і любіў яе між засынаннем і сном,
любіў заміраць на гэтай мяжы,
калі яе скура была, як абшар за акном –
такі ж глыбокі,
такі ж чужы,

таксама напоўнены шчодрасцю і цяплом,
і ў новых ведах чулася дабрыня.
Ад гэтых ведаў ім разам добра было,
і ноч тулілася ў шыбку, нібы сляпое шчаня.

Тады ён казаў, углядаючыся ў акно:
«Усё, што робіцца, робіцца не дарма,
перакладзі цяжар на мяне, бо мне ўсё адно.
Ты ж бачыш, яна не можа даць рады сама!

Ты ж бачыш, як цяжка ёй быць з усім гэтым самой?
І што толькі думаюць там святыя твае?
Хай яе смутак будзе таксама і мой,
бо ў гэтым жыцці ўсё, што маю, – толькі яе.

Хай жа і мне належаць радасць яе і боль,
хай словы яе любові заўсёды будуць са мной.
Ты ж бачыш сам, як ёй цяжка сагрэцца ў холад і золь,
як ёй самотна ў поўных цэрквах адной».

Белья дахі ўзімку, а ў хатах цяпло.
Чорная ноч наўкол будзе муры.
Ранні снег. Сям'я абжывае жытло.
Юная жонка і муж яе, цесля стары.

Каб ты нарэшце ўбачыў – ясна, як шлях дамоў,
што з начэй, прашаптаных сярод зімы,
створаны цёплы свет евангелляў і псалмоў,
дзе няма для нас месца,
дзе ёсць толькі мы.

Ён ствараўся з любові, якая за смерць люцей,
са спісáных апосталамі бачын,
з тых, хто згодны выхоўваць чужых дзяцей
і адпускаць не згодны сваіх жанчын.

Ён нараджаўся з шэпту, чутнага ледзь,
з прагі і словаў, што вымаўляюць праз сон,
што прагучалі ў цемры і сталі сталець,
разбураючы межы і моваў кардон.

З таго, што мужчыну, старому і юнаку,
не баяцца адданасці кажа страць.
І ўвайшоўшы ў каханне, нібы ў раку,
ён, не чуючы кпінаў, усё аддасць.

Бежанцы і паломнікі ў хоры парафіян.
За каменне чапляецца спозненая трава.
Гісторыя рухаецца па коле, як акіян.
Налета ў іх будзе першы год ад Раства.

(Торкатись так, як торкаюцца кніг...)

Кранацца так, як кранаюцца кніг.

Снег, пратаптаны словамі іх.

Змрок узімку даўжэйшы ўдвая.

Хто гэта чытае цябе?

Гэта я.

Хто гэта чытае цябе, як верш?

Кажаш, спыніся,

і моўчкі завеш,

клічаш мовай сваіх таямніц

з вострай метафараю ключыц.

Радзімкі, ямачкі на шчацэ

колеру волава ў малацэ.

Брайль паверхню ночы кране,

пальцы ведаюць больш за мяне.

Вучы мяне, Брайль, сведчы й вучы

чытаць яе, нібы кнігу ўначы:

на цёплых вен яе доўгім шве –

спіс тых, хто з ёй даўно не жыве.

Гэта нібы кранацца бачын –

тых, што спрэс у імёнах жанчын,

нібы ў шуфлядзе знайсці адрасы –

тых, каму здраджвала ў тых часы.

Я чытаю цябе, як пісьмо,
што прамаўляе ў цемры само,
лексіка плеч і граматыка воч,
шырфтоў тваіх вераснёвая ноч.

Мова, катораю я маўчу,
лініі рук і слёзы ўваччу,
мова-дыханне і мова-плач.

Сядзіць за сталом
маўклівы
чытач.

Гэты не скажа,
не здасць тваіх кніг.
Счытвае словы запысцяў тваіх.
Счытвае шнары, як родных лісты.
Кажа: божухна, гэта ты.

Ты праяўляеш тканіну пісьма,
з якой прапісваецца зіма,
а ўвесну будзе гудзець жамярой
зычных рой і галосных рой.

Ты імёны даеш, гэта ты
выводзіш, нібы святло з чарнаты,
голос, што з нетраў маўчання пяе.
Мне няўцям павучанні твае.

Арфаграфія шчасця й зімы.
Хто кахае ўсю ноч? Гэта мы.
Павольна дачытваю да канца.
Святло яе твару кранаецца.

(Мені 42. Я не знаю нічога про існаванне...)

Мне 42. Я нічога не ведаю пра існаванне.
Нада мной кожны ранак нанова гараць нябесныя сферы.
У жанчынах ёсць нешта ад караблебудавання –
у цвёрдасці іхніх ключыцаў праступаюць галеры.

Калі яны йдуць – наўпрост, на вякі, назаўсёды,
на мяжы радасці і трывогі,
у ветразях іхніх лёгкіх столькі свабоды,
вільготнага ветру й салёнага духу дарогі.

Так, нібыта прылівы фармуюць іх подых,
так, нібыта іх тут трымаюць швартовыя тросы.
Я чую кожнага разу, сустракаючы іх на сходах,
як у іхніх руках звіняць карабельныя сосны.

Мора наўкола іх – нетутэйшыя буры.
Мовай, якой размаўляюць у сне, гаварылі шумеры.
Мне вядома пра іх толькі тое, што пазванкі ў іх з-пад скуры
праступаюць, як мацерыкі
над вадою нянашай эры.

Сузор'і ў чорных нябёсах, як шытыя раны.
Кожны шолах уночы, як незнаёмы бераг.
Захлынаюцца хвалі, дыхаюць акіяны
памяці тых, хто памёр на гэтых галерах.

(А ось іще один вірш...)

А вась яшчэ адзін верш,
каб давесці ёй, што зямля
плоская і крохкая,
што яе круцяць д'яблы музыкі,
што на яе паверхні танчаць святыя,
сыходзячы з неба на вясковыя вяселлі.

Вось яшчэ колькі словаў,
якія мусяць змяніць яе стаўленне
да прыроды боскага,
якія мусяць пераканаць яе ў тым,
што ўсе гэтыя
калядныя распродажы
скончацца страшным судом,
і што мёртвыя ўстануць і будуць шукаць
сабе месца сярод жывых.

Цяпер яна не зможа не паверыць,
цяпер яна не зможа рабіць выгляд,
што нічога не ведае,
цяпер усё напэўна зменіцца,
пасля гэтага верша,
пасля яшчэ аднаго верша.

Чым можна ламаць замкі да сэрцаў?

Толькі словамі, пастаўленымі
з ног на галаву.

Чым можна зачараваць чужое каханне?

Толькі вершамі, напісанымі
на старонках бібліі,
паўзверх дэталёных апісанняў
апакаліпсісу.

Але пачынаецца яшчэ адна зіма.

Але абрываецца яшчэ адна размова.

Прыўкрасны свет замірае ў чаканні цудаў.

Нікога ні ў чым нельга пераканаць.

Ніхто не верыць у страшны суд.

І ў паэзію таксама ніхто не верыць.

Тым горай для вас.

Тым горай.

(За дві тисячі років людство зрадило всіх своїх геніїв...)

За дзве тысячы год чалавецтва здраділа ўсім сваім геніям.
Свет забытаўся ў спробах апраўдацца.
Свет выявіўся безнадзейна непрыстасаваным да жыцця.
У сваё апраўданне ён прыдумаў мастацкую літаратуру.

І вось хлопчыкі выбягаюць з нядзельнай школы.
І спыняюцца каля распяцця ў падворку.
Белы снег слепіць ім вочы сваёй дасканаласцю.
Свет здаецца атракцыёнам,
у якім перамагае самы смелы.

І яны кідаюцца снежкамі ў цела збаўцы.
Намагаюцца пацэліць у грудную клетку.
Лепяць змерзлымі пальцамі снег.
Спаборнічаюць у азарце й трапнасці.

А збаўца на фанерным распяцці
ўспрымае ўсё рахмана, як ён гэта ўмее.
Прымае смерць за грахі гэтых дзяцей.
І адзінае, чым пераймаецца – ці не замерзлі ў іх пальцы.

І думае, што пакорлівасць апраўдае ўсё.
Думае, што ціхім словам можна вылечыць
цэрабральны паралюш.
Таму моўчкі падстаўляе сэрца пад бліскучы снег –
такі дасканалы й такі смяротны.

Рэч у тым, што напраўду ён памыляецца.
Подласць напраўду нельга нічым апраўдаць.
І ціхім словам можна хіба што справакаваць канваіра.
А самыя смелыя з тых мальцаў абавязкова
зробяцца паэтамі й прарокамі.

(З выпаленымі очыма й залізом в ключыці...)

З выпаленымі вачыма й жалезам у ключыцы
без сур'ёзнай прычыны жыць далей немагчыма.

І яна яму кажа, зірнуўшы ў сляпыя вачніцы,
не хвалюйся – цяпер я буду тваімі вачыма.

Я заўсёды змагу даць якуюсь параду.

Я скажу, калі дождж і выходзіць не варта.

Я надта цябе кахаю, каб гаварыць няпраўду.

Тваё нежаданне жыць – гэта проста пагарда.

А ён адчувае, што ў целе зашмат металу.

Ён ведае, як будзе чорна да канца яго веку.

Чуючы галасы тых, што выходзяць з вакзала,
ён знаходзіць слязу, крануўшы нежывое павека.

І кажа: тады раскажы мне, на што зірнуць не магу я?

З чаго складаецца зараз неба над намі?

Як пераконваць душу маю будзеш сляпую?

Як дамаўляцца будзеш з маімі снамі?

Ты не бачыш, – кажа яна, – як нам бракуе ўдачы,
як упарта пратоптваюць сцежку ранішнія трамваі,
а яшчэ ты не бачыш, як пастарэлі тыя, каго ты бачыў,
як пра тых, каго ўжо няма, чалавек забывае.

Я здолею, – кажа, – быць лёгкаю, быццам выдых,
быць нібы звер, што нікому не ўчыніць крыўды.
Адно, чаго не змагу –
зрабіць так, каб ты забыў пра сваіх забітых,
так, каб табе не сніліся тыя, хто больш не прыйдзе.

...І нават калі зіма будзе трываць гадамі,
і болем на кожны ўдых свет адгукнецца, як рэхам,
ты будзеш яго дыханнем, будзеш яго рукамі,
голасам будзеш ягоным, ягоным смехам.
Маеш цяпер бачыць за тых, хто не бачыць.
Маеш цяпер любіць за тых, хто не любіць.
Гэтай зімой нават дрэвам цяжка стаяць, няйначай
дрэвы таксама стаміліся, дрэвы – яны як людзі.
Будзь працягам ягоных пальцаў зраненых,
будзь заканчэннем яго прызнанняў і сведчанняў.
Зімовае неба над вамі з раніцы
складаецца з доказаў і пярэчанняў.

(Пам'яті всіх, кого позбавили права...)

Памяці ўсіх, каго пазбавілі права,
памяці ўсіх, што ў спісах былі чужымі,
памяці ўсіх, каму жнівень гарэў занадта яскрава,
каму не паставяць помніка пры ніводным рэжыме,

памяці тых, хто за межамі, хто за мяжой закону,
памяці тых, хто гаварыў з зашытымі ртамі,
памяці тых, хто застаўся на лініі абароны,
пльвучь нябёсы,
пльвучь сёння зранку над гарадамі.

Пльвучь над ускраінамі,
пльвучь над элітным кварталам,
пльвучь над домам ураду,
пльвучь над універсітэтам.
Сонца ў рацэ адлюстроўваецца чырвоным каралам.
Пахне мёдам і дымам.
Пахне скончаным летам.

Пахне полем выпаленай пшаніцы.
Выжыві ў гэтым полімі, юны падранак.
Над тваёй геаграфіяй ніцаю навальніцай
неба плыве – над краінай, дзе кожны ранак

памяці тых, хто сышоў, разраджаюцца тэлефоны,
памяці тых, хто знік, працуюць заводы,
памяці тых, каго ўжо няма, пераганяюць вагоны
і жанчыны, кажучы пра дзяцей,

выдыхаюць цяпло свабоды.

Памяці тых, хто ўпаў, плывуць грузавыя паромы,
памяці тых, каго не назвалі, падае дождж лагодны,
працуюць нябачныя
меліятары й аграномы,
працуюць удзень і ўночы, бо неабходна,

каб улетку не перасыхалі рэкі,
каб у снежні не заміралі пякарні,
каб у горадзе можна было купіць малако і лекі,
каб не спынялі руху вакзалы й друкарні.

Бо кожнаму трэба радасці ў яго працы,
бо як жа іначай без сілы й пяшчоты ў рытме;
бо памяці тых, што баяцца, камусь падымацца,
бо памяці тых, што замоўклі, хтось гаварыцьме.

(Выговори мене, ніби назву хвороби...)

Выгавары мяне, нібы назву хваробы,
з якой цяпер жыць. На ўсходняй мяжы Еўропы.
Заходні напрамак ветру. Снегу начная лава.
«Слава» – вітаецца хтось.
Адказваеш – «Слава».

Выгавары мяне, як слова чужое мовы,
якім пазначаюць няшчасці.
Снег ідзе так натхнёна, як ідуць да прычасця.
Зімовай рацэ больш няма куды ўпасці, марудзе.
Пакуль ты нічога не скажаш – нічога й не будзе.

Сонца напрыканцы снежня – болеспатольным лекам.
З літар твайго алфавіта складаецца свет, як з малекул.
Пакуль ты не скажаш нічога – не будзе нічога.
Скажы «святло», каб усім было тут не надта чорна.

Сонца напрыканцы снежня працуе так нетрывала.
Я складаюся з голасу, якім ты мяне называла.
Цёпльыя гукі ўпартаю параю з рота.
Кароткія дні зімовага сонцавароту.

Час складаецца з правілаў і рахункаў.
Выгавары мяне, як нумар, просячы паратунку.
Ветру дамешак у голасе – лёгкага, трапяткога.
«Каго нам баяцца?» – пытаецца хтось.
Адказваеш – «Анікога».

На ўсходняй мяжы, дзе вятры працінаюць дазвання.
Зіма, якую чакалі тут, прывіднае збудаванне.
З комінаў дым угару, чыгуначны, цягніковы.
Снег ляжыць на рацэ – безназоўны, бязважкі, знікомы.

ЗМЕСТ

З кнігі «Балады пра вайну і адбудову»	5
імігрант зонг	5
*** (сакавік у цыганскіх раёнах...)	7
канец украінскай сілаба-тонікі.....	8
украінскія авіялініі	11
З кнігі «Гісторыя культуры пачатку стагоддзя»	15
Малодшы школьны век	15
Жыць значыць памерці	17
Элегія для Урсулы	19
Унутраны колер вачэй	21
Алкаголь.....	23
З кнігі «УСССР»	25
Кантрабанда.....	25
Папрыка	27
Слоўнікі на службе царквы.....	30
З кнігі «Марадона»	32
Развітанне славянкі	32
Mercedes-Benz.....	35
Госпэлс і спірычуэлс	39
З кнігі «Эфіёпія»	43
*** (Ён быў паштальёнам у Амстэрдаме...).....	43
*** (Смерць матроса рачнога флоту...)	47
*** (Палявыя камандзіры...)	49
*** (Ужо колькі дзён было душна і гарача...)	50
Свята, якое заўсёды з табой	51

З кнігі «Лесбійкі»	53
*** (Што яна потым рабіла...).....	53
Жанчыны	55
*** (Перачакаўшы апошні снег...).....	57
*** (Калі яна ўсё-ткі вярнулася...).....	59
З кнігі «Агнастрэльныя й нажавыя»	60
*** (Яны селі за стол, накрыты на ўсіх...).....	60
*** (Яны казалі: «За што ты трымаешся, брат?»)....	66
*** (Што гэта была за восень...)	67
*** (Глухія начныя падворкі...)	69
*** (Тую жанчыну з чорнымі, як зямля, валасамі...).....	71
*** (І калі адліга спыніцца на лугах...).....	73
З кнігі «Жыццё Марыі»	75
*** (Нашы дзеці, Марыя, растуць, як трава...)	75
*** (– Адкуль ты, птушыная зграя...).....	78
*** (А зараз, Марыя...).....	80
*** (З чаго ўсё пачалося?).....	82
*** (Памятаеш? – пытаю...).....	84
*** (Не разумеючы, што да чаго...).....	86
Магдаліна.....	87
*** (Пакуль у табе жыве твая прага...).....	89
З кнігі «Тампліеры»	91
*** (Ёй пятнаццаць і яна гандлюе кветкамі...).....	91
*** (Як мы будавалі свае дамы?)	93
*** (Дзіўным святым закарцела ў горад прыйсці...).....	95

*** (Столькі дажджу ні адна вясна не знясе...).....	98
*** (Лаві яе, нібы рыбу...)	100
З новай кнігі «Антэна»	102
*** (Голас яе падобны быў на траву...).....	102
*** (Кранацца так, як кранаюцца кніг...)	105
*** (Мне 42. Я нічога не ведаю пра існаванне...).....	107
*** (А вось яшчэ адзін верш...).....	108
*** (За дзве тысячы год чалавецтва здрадзіла ўсім сваім геніям...).....	110
*** (З выпаленымі вачыма й жалезам у ключыцы...).....	112
*** (Памяці ўсіх, каго пазбавілі права...).....	114
*** (Выгавары мяне, нібы назву хваробы...)	116

У серыі «Паэты планеты»,
акрамя вершаў Сяргія Жадана,
таксама ёсць у продажы выбраныя творы такіх паэтаў, як:

Сапфо	Гай Валерый Катул
Франчэска Петрарка	Яраслаў Вырхліцкі
П'ер дэ Рансар	Ян Каханоўскі
Ўільям Шэкспір	Катры Вала
Ёган Вольфганг Гётэ	Канстандзінас Кавафіс
Габрыэла Містраль	Барыс Пастарнак
Умар Хаям	Аляксандр Чакс
Шарль Бадлер	Хуан Рамон Хіменэс
Райнэр Марыя Рыльке	Юлі Таўбін
Фрыдрых Гёльдэрлін	Хаім Нахман Бялік
Генрых Гайнэ	Баляслаў Лесьмян
Гіём Апалінэр	Шандар Петэфі
Эдгар По	Міхай Эмінэску
Федэрыка Гарсія Лорка	Ўільям Батлер Ейтс
Джон Кітс	Эмілі Дыкінсан
Рыгор Барадулін	Алесь Разанаў
Дзімча Дэбляянаў	Мацуа Басё

Геарг Тракль

Па пытаннях набыцця кніг
серыі «Паэты планеты» звяртайцеся:
paety.planety@gmail.com
Тэл./факс (17) 267.48.71,
маб. (29) 623.35.65.

Падрыхтаваня ці рыхтуюцца
і ў бліжэйшы час выйдучь
зборнікі выбраных твораў такіх паэтаў, як:

Р. Тагор

С. Обстфельдэр

В. Мюлер

С. Вальеха

Дж. Леопардзі

С. Косавел

Дж. Г. Байран

Ф. Шылер

А. Рэмбо

А. Міцкевіч і інш.

Па пытаннях набыцця кніг
серыі «Паэты планеты» звяртайцеся:
paety.planety@gmail.com
Тэл./факс (17) 267.48.71,
маб. (29) 623.35.65.

Жадан, С.

Ж15 Вершы / Сяргій Жадан; пер. з украінскай Андрэя Хадановіча. — Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2018. — 124 с. (Паэты планеты).

ISBN 978-985-7164-87-5.

Сяргій Жадан (нар. 1974) – украінскі паэт, празаік, перакладчык, калумніст, рок-музыкант, грамадскі дзеяч. Адзін з найбольш знакамітых літаратараў сучаснай Украіны. На беларускую мову перакладзены яго раманы «Дэпеш мод», «Anarchy In The UK», «Варашылаўград», а таксама том паэзіі «Украінскія авіялініі».

Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

УДК 821.161.2-1

ББК 84(4Укр)-5

Серыя «Паэты планеты»

Літаратурна-мастацкае выданне

Сяргій Жадан

ВЕРШЫ

Дызайн *Марціна Русеўкага.*

Адказны за выпуск *Зміцер Колас.*

Падпісана ў друк 15.01.2018. Фармат 60×90^{1/32}.

Папера афсетная. Друк лічбавы.

Ул.-выд. арк. 3,69. Ум. друк. арк. 3,88.

Наклад 250 асобнікаў.

Выдавец і паліграфічнае выкананне
індывідуальны прадпрымальнік *Зміцер Колас.*

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі
выдаўца, вытворцы, распаўсюдніка
друкаваных выданняў № 1/291 ад 17.04.2014.

Пр. Незалежнасці, 105-14, 220023, Мінск.